

(safavids) ซึ่งปกครองอาณาจักรเปอร์เซียขณะนั้น ได้ผนวกรวมรัฐของชนกลุ่มมาซันดารานีให้เป็นส่วนหนึ่งของเปอร์เซีย (อิหร่าน) กระทั่งถึงปัจจุบัน

3) ชนกลุ่มเคิร์ด (Kurds) จุดกำเนิดที่แท้จริงของชนกลุ่มเคิร์ด ยังไม่มีการศึกษาวิจัยที่แน่ชัด แต่ชาวเคิร์ดมีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ยาวนาน ชาวเคิร์ดส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า ‘เคอร์ดิสถาน’ (Kerdistan) ซึ่งกินอาณาบริเวณไปทางตอนใต้ของตุรกี ทางตะวันออกเฉียงเหนือของอิรัก ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอิหร่าน และบางส่วนของซีเรียและรัสเซีย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาชาวเคิร์ดมักอยู่ใต้การปกครองของชนชาติพันธุ์อื่น แต่ก็มีบางช่วงเวลาที่ชาวเคิร์ดมีการปกครองตนเอง

ในประเทศอิหร่านคาดว่ามิชนกลุ่มเคิร์ดอาศัยอยู่ราว 5.5 ล้านคน⁹ ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมนิกายซุนนี (Sunni) มีภาษาอินโด - ยูโรเปียน เป็นภาษาดั้งเดิม ซึ่งเป็นภาษาที่มีความคล้ายคลึงกับภาษาเปอร์เซีย ในปี 1600 ตรงกับสมัยกษัตริย์ชาห์ อับบาส (Shah Abbas) แห่งราชวงศ์ศอฟาวิด (Safavid) ชาวเคิร์ดจำนวนหนึ่งถูกบังคับให้ไปตั้งรกรากอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดคูร์ราซาน บริเวณเมืองคูซาน (Quchan) และบูจัวร์ (Bojnourd) มาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ชาวเคิร์ดส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ทางภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือของอิหร่าน แถบจังหวัดอาเซอร์ไบจานตะวันตก (West Azerbaijan) และทางตอนใต้ รวมทั้งจังหวัดเคอร์ดิสถาน (Kerdistan) จังหวัดโกลาม (Ilam) และจังหวัดเคอร์มันชาห์ (Kermanshah) ซึ่งพื้นที่เหล่านี้มักไม่ได้รับการพัฒนาและห่างไกลความเจริญ นอกจากนี้ยังมีชาวเคิร์ดสัญชาติอิรักที่เป็นชีอะฮ์ซึ่งหนีมาจากอิรักในช่วงสงครามอิรัก - อิหร่าน (ค.ศ.1980-1988) ได้เข้ามาอยู่ในอิหร่านอีกจำนวนกว่า 5 แสนคน¹⁰ จำนวนประชากรของชาวเคิร์ดดังกล่าวนี้ผันผวนอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในอิรัก รวมถึงชาวเคิร์ดที่อพยพมาจากตุรกีในช่วงค.ศ.1999 อีกด้วย ทั้งนี้พบว่ามิชนกลุ่มเคิร์ดจำนวนมาก ยังคงดำเนินชีวิตในลักษณะข้ามผ่านไปตามแนวพรมแดนของอิรักและตุรกีอยู่เสมอ ชาวเคิร์ดถือเป็นชนกลุ่มไร้ประเทศตกอยู่ในสภาพชนกลุ่มน้อยในประเทศอิหร่าน อิรัก ตุรกี และซีเรีย มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิการปกครองตนเองมายาวนาน ซึ่งจะได้กล่าวอย่างละเอียดในบทที่ 2 ต่อไป

อนึ่ง ในกลุ่มชาวเคิร์ดเองก็แบ่งเป็นหลายเผ่า ที่สำคัญ คือ ชาวเคิร์ดเผ่ามูกรี (Mukri) ซึ่งอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของเคอร์ดิสถาน และในเมืองบานีอาร์ดาลัน (Bani - Ardalan) ชาวเคิร์ดเผ่าจาฟ (Jaaf) อาศัยอยู่ในเมืองกัลฮอร์ (Kalhor) ทางตอนใต้ของเคอร์ดิสถาน บริเวณชายแดนในเขตจังหวัดเคอร์มันชาห์

4) ชนกลุ่มอาหรับ (Arabs) ตั้งหลักแหล่งอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดคุห์ซิสถาน (Khuzistan) ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอิหร่านติดต่อกับภาคใต้ของอิรัก เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยน้ำมัน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ชาวอาหรับเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิมสายชีอะฮ์ มีบางส่วนเป็นมุสลิมนิกายซุนนี

หรือไม่ก็นับถือศาสนาคริสต์ และจูดา (Judaism) ชาวอาหรับใช้ภาษาอารบิกเป็นภาษาหลัก ใช้ภาษาฟาร์ซีเป็นภาษาที่สอง มีวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติแบบดั้งเดิมเป็นของตนเอง

นักประวัติศาสตร์บางคนเชื่อว่า ชาวอาหรับกลุ่มแรกอพยพไปยังคูห์ซิสถานช่วงต้นคริสตศตวรรษ ซึ่งอาจเป็นการเคลื่อนย้ายมาจากคาบสมุทรอาระเบีย โดยชาวอาหรับได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ระหว่างซัด อัล อาหรับ (Shatt al-Arab) อ่าวเปอร์เซียทางตอนใต้ และเมือง ชัสซ (Shush) ทางตอนเหนือ ดินแดนในแถบดังกล่าวอยู่ติดต่อกับอาณาเขตของบัคเตเรีย ทำให้ชนกลุ่มอาหรับบางส่วนผสมผสานไปกับชนเผ่าบัคเตเรีย ชนกลุ่มอาหรับที่สำคัญที่สุด คือ ชาวอาหรับเผ่าพันธุ์บานี กะอับ (Bani-Kaab) เนื่องจากมีจำนวนมากที่สุด ชนกลุ่มอาหรับเผ่าต่างๆ นั้นอาศัยอยู่บนเกาะมินู (Minoo) โคห์รัมชาห์ (Khorramshah) ชาเดแกน (Shadegan) ซึ่งอยู่บนสองฝั่งของแม่น้ำคารูน (Karun) ไปจนถึงอะฮ์วาซ (Ahwaz) ทางตอนเหนือ ชนกลุ่มอาหรับยังคงรักษาไว้ซึ่งภาษาอารบิก (อาหรับ) และขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณต่างๆ จะมีก็แต่ลักษณะทางชาติพันธุ์บางอย่างของพวกเขาได้สูญหายไป ในส่วนข้อมูลเชิงประชากรของชนกลุ่มอาหรับในปัจจุบันนั้นไม่ได้ระบุจำนวนที่แน่ชัด เพราะเกิดการเคลื่อนย้ายประชากรจำนวนมากจากคูห์ซิสถานไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ในประเทศอิหร่าน ช่วงที่อิหร่านทำสงครามกับอิรักในทศวรรษที่ 1980 แต่ในปี 1976 ได้มีการสำมะโนประชากรพบว่าชนกลุ่มอาหรับในประเทศอิหร่านมีประมาณ 300,000 คน¹¹

5) ชนกลุ่มลอว์ (Lurs) ถือเป็นกลุ่มเผ่าชนที่เร่ร่อนในทะเลทราย (Nomadic Tribes) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดลอริสถาน (Loristan/Lorestan) ซึ่งหมายถึงดินแดนของชาวลอว์ (land of Lurs) มีพื้นที่ประมาณ 28,392 ตารางกิโลเมตร¹² อยู่ทางตะวันตกของอิหร่าน ติดต่อกับดินแดนของอิรัก เป็นจังหวัดที่เก่าแก่ที่สุดจังหวัดหนึ่งของอิหร่าน (ในปัจจุบัน ดินแดนลอริสถานมีชาวลอว์อยู่อาศัยร่วมกับชาวบัคเตเรียและชนกลุ่มเคิร์ด) แต่ก็มีบางส่วนอาศัยอยู่ในจังหวัดคูห์ซิสถานทางตอนเหนือ และจังหวัดโกลาทางตอนใต้ ชนกลุ่มลอว์เป็นชาติพันธุ์ที่ผสมผสานระหว่างชนพื้นเมืองท้องถิ่นแถบชากรอสและชาวอิหร่านเปอร์เซีย มีภาษาลอว์เป็นภาษาของชนกลุ่ม ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับภาษาฟาร์ซีของพวกเปอร์เซีย ชาวลอว์ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม นิกายชีอะฮ์

การย้ายถิ่นฐานของชาวลอว์ที่ผ่านมาเป็นไปอย่างอิสระ กระจายกระจาย และไม่มีใครบังคับ เว้นแต่ในปี 1936 สมัยราชาชาห์ครองอำนาจ ได้บังคับให้ชาวลอว์อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง โดยให้มีการจัดตั้งหมู่บ้านภายใต้อำนาจการปกครองของส่วนกลาง แต่ไม่ประสบความสำเร็จสักเท่าไร ต่อมาในสมัยมูฮัมหมัด เรชา ซาห์ ซึ่งครองอำนาจต่อจากเรชา ซาห์ ได้ใช้แรงจูงใจทางเศรษฐกิจมากกว่าการใช้กำลังบังคับ ซึ่งได้ผลดีกว่าเดิม โดยในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ชาวลอว์จำนวนมากได้เข้ามาอยู่อาศัยในเมืองเล็ก ๆ และมีการจัดตั้งหมู่บ้านตามพื้นที่ที่พวกเขาเคลื่อนย้ายผ่าน รวมทั้งบางส่วนได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองใหญ่

อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์บางแห่ง ระบุว่าชนกลุ่มลอร์มีต้นกำเนิดเดียวกับชนกลุ่มเคิร์ด เนื่องจากภาษาลอร์ที่ชนกลุ่มลอร์ใช้นั้นเชื่อมโยงกับภาษาอิหร่านโบราณที่ทำให้เชื่อได้ว่าชาวลอร์ได้เข้าตั้งถิ่นฐานในประเทศอิหร่านในช่วงเวลาใกล้เคียงกับชนกลุ่มเคิร์ด ชนกลุ่มลอร์มีหลายเผ่าพันธุ์ แต่ที่สำคัญมี 4 กลุ่ม คือ บาลา การ์ดิน (Bala Gariden) , เคลฟาน (Delfan) , เซลเซเลห์ (Selseleh) และทาร์ฮาน (Tarhan)

6) ชนกลุ่มบาลูชีส (Baluchis) โดยมากอาศัยอยู่ในจังหวัดบาลูชีสถาน (Baluchistan) ซึ่งเป็นพื้นที่แห้งแล้งไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกหรือทำเกษตรกรรม อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของที่ราบสูงอิหร่าน ไปจนถึงทะเลทรายเคอร์มาน (Kerman) และบริเวณเทือกเขาเบชาห์การ์ด (Beshagard) และที่ราบบาม (Bam) รวมทั้งบริเวณชายแดนทางตะวันตกระหว่างซินด์ (Sind) และปันจาป (Punjab) ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งของปากีสถาน ชาวบาลูชีสถูกแบ่งให้ไปอยู่ในประเทศอิหร่านและปากีสถาน ทำให้อิหร่านและปากีสถานมีข้อพิพาทต่อกันในพื้นที่สองส่วนของบาลูชีสถาน แต่ในปี 1959 ได้มีข้อตกลงในการแก้ไขข้อพิพาทดังกล่าว โดยชาวบาลูชีส-อิหร่าน (ชาวบาลูชีสที่อาศัยอยู่ในประเทศอิหร่าน) จะอยู่ในพื้นที่ซิสถาน (Sistan) และจังหวัดบาลูชีสถาน มีเมืองสำคัญ คือ ซาฮีดาน (Zahedan) ซาโบล (Zabol) อิรานชาห์ฮา (Iranshahr) ซาราวาน (Saravan) คาห์บาฮาร์ (Chahbahar)

ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ชาวบาลูชีสได้อพยพเคลื่อนย้ายจากเคอร์มาน (Kerman) มายังมาคราน (Makran) เพื่อหลบหนีการเข้ามาของพวกเซลญุก (Seljuk) ในศตวรรษที่ 11 ทั้งนี้ชนกลุ่มบาลูชีสถือเป็นพวกเร่ร่อนไปในที่ต่างๆ พวกเขาไม่เคยถูกปกครองในลักษณะรวมศูนย์อำนาจ แต่จะใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ระบบชนเผ่า ชาวบาลูชีสเป็นชนกลุ่มที่มีหลายเผ่า มีบางเผ่าซึ่งมีจำนวนไม่มากอาศัยอยู่ในสาธารณรัฐเติร์กเมนิสถาน (Turkmenistan) ชาวบาลูชีสเป็นชาติพันธุ์ที่มีภาษาเป็นของตนเอง (ภาษาบาลูชีส) ซึ่งเป็นภาษาอิหร่านทางตะวันตกที่เป็นตระกูลเดียวกับภาษาอินโด-ยูโรเปียน ที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาท้องถิ่นของอิหร่านทางตะวันออก ภาษาบาลูชีสมี 2 ลักษณะ แบ่งเป็น ภาษาทางตอนเหนือ เรียกว่า ซอร์ฮาดี (Sorhadi) และภาษาทางตอนใต้ เรียกว่า มาครานี (Makrani) ทั้งนี้ท่ามกลางชนกลุ่มบาลูชีสเผ่าพันธุ์ต่างๆ มีหลายกลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ บามเออร์รี่ (bameri) บาร์เดห์ (Barideh) โบซอร์คซาเดห์ (Bozorgzadeh) ริคกี (Riggi) ซาดคาร์ ซาอีร์ (Saddaar Zaie) ซาห์บาคห์ (Shahbakhsh) ลาซาห์รี (Lashari) มูบารักกี (Mobaraki) เมอร์โมร์ด ซาอีร์ (Mir Morad Zaie) นาโรยี่ (Naroyee) นูชชีราวานี (Nooshsiravani) บาโรฮูยี่ (Barohooeye) บาราม ซาฮี (Baram-Zahi) และ เซอร์ คานซาฮี (Shir-Khanzayee) ชาวบาลูชีส-อิหร่าน ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมสุหนี่สายฮานาฟี (Hanafi)

อนึ่ง ชาวบาลูชีสมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับพี่น้องเผ่าพันธุ์เดียวกันกับพวกเขาในปากีสถาน และที่สำคัญมีชาวบาลูชีสบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับก๊วนลักลอบค้ายาเสพติดและสินค้าผิดกฎหมายอื่น ๆ ข้ามพรมแดน นอกจากนี้ที่ผ่านมาชาวบาลูชีสมักเรียกร้องให้กลุ่ม

เผ่าพันธุ์ของตนรวมตัวกันเป็นเอกภาพอยู่เสมอ ทำให้รัฐบาลอิหร่านกังวลต่อการเคลื่อนไหวของชนกลุ่มน้อยชาวบาลูชีสตลอดมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะอำนาจของรัฐบาลอิหร่านไม่สามารถเข้าไปถึงพื้นที่ส่วนใหญ่ของชาวบาลูชีส

7) ชนกลุ่มเติร์กเมน / เติร์กมาน / เติร์กโกมาน (Turkmens / Turkmans / Turkomans) เป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในรัสเซีย อิหร่าน และอัฟกานิสถาน ในประเทศอิหร่าน เติร์กเมนเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในโคห์ราซาน (Khorasan) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ และบริเวณเติร์กโกมานซาฮารา (Turkoman Sahara) รวมถึงบริเวณที่ราบกอร์แกน (Gorgan) อันเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งอยู่ใกล้กับเขตแดนที่อยู่ติดกับสาธารณรัฐเติร์กเมนิสถาน (Republic of Turkmenistan) พื้นที่นี้ร่วมเผ่าพันธุ์เดียวกันกับพวกเขา พื้นที่ดังกล่าวแผ่ขยายจากแม่น้ำอาทราค (Atrak) ทางตอนเหนือไปจนถึงทะเลสาบแคสเปียนทางตะวันตก รวมทั้งบริเวณเทือกเขาคูชาน (Quchan) ไปทางตะวันออก และจากแม่น้ำกอร์แกน (Gorgan) ไปทางใต้

ชนกลุ่มเติร์กเมนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศอิหร่านตั้งแต่ ค.ศ.550 แต่ได้เริ่มก่อตัวเป็นกลุ่มก้อนนับจาก ค.ศ.750 เป็นต้นมา ชาวเติร์กเมน - อิหร่านเป็นผู้สืบเชื้อสายของชาวเติร์กในเอเชียกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นในช่วงที่กองทัพมองโกลเข้ารุกราน โดยในปี 1885 พวกเขาถูกแบ่งให้ไปอยู่ในอิหร่าน รัสเซีย และอัฟกานิสถาน ชาวเติร์กเมน-อิหร่านมีหลายกลุ่ม ที่สำคัญ คือ ชาวเติร์กเมน - อิหร่านเผ่าคูคลาน (Kuklans) และเผ่ายาโมท (Yamotes) โดยชาวเติร์กเมน - อิหร่านเผ่าคูคลานก็แบ่งเป็นอีก 6 เผ่าย่อย ซึ่งอาศัยอยู่ใจกลางและทางตะวันออกของเติร์กโกมานซาฮารา ส่วนชาวเติร์กเมน - อิหร่านเผ่ายาโมท (Yamotes) มี 2 เผ่าย่อย คือ อะตาไบ (Atabai) และจาห์ฟาร์ไบ (Jaafarbai) ซึ่งอาศัยอยู่ทางตะวันตกของเติร์กโกมานซาฮารา ทั้งนี้ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ชนกลุ่มเติร์กได้ทำการต่อต้านรัฐบาลอิหร่านอยู่เนืองๆ การก่อกบฏที่สำคัญเกิดขึ้นในสมัยเรซา ซาห์ ซึ่งพวกเขาก็ถูกปราบปรามอย่างราบคาบ และแม้ว่าชนกลุ่มเติร์กเมนจะพ่ายแพ้ แต่อุดมการณ์เชื้อชาตินิยมของพวกเขาก็ยังคงอยู่ต่อไป

ในประเทศอิหร่าน ประชากรชาวเติร์กเมนมีจำนวนราว 1 ล้านคน¹³ เมืองสำคัญของพวกเขา ได้แก่ คือ เมืองกอนบาด คาร์วูส (Gonbad Kavus) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเติร์กโกมานซาฮารา เมืองบันดาร์ เติร์กโกมาน (Bandar Turkoman) เมืองอักคารา (Aq-Qala) และเมืองโกมิชฮา (Gomisha) ชาวเติร์กเมนจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นมุสลิมนิกายซุนนีสายฮานาฟี (Hanafi) และบางส่วนเป็นมุสลิมสายซุฟี (Sufism) ชาวเติร์กมักมีอาชีพเกษตรกรรม ใช้ภาษาเติร์กเป็นภาษาหลัก โดยชาวเติร์กเมนแบ่งเป็น 2 กลุ่มอาชีพ คือ พวกซาร์วา (Sarwa) ซึ่งเป็นชนเผ่าเร่ร่อนที่นิยมเลี้ยงสัตว์ และพวกโซเมอร์ (Somir) เป็นพวกกึ่งเร่ร่อน มักนิยมทำการเกษตรกรรมและทำการประมง

นอกจากนี้ยังมีชนกลุ่มน้อยที่เร่ร่อนในทะเลทราย (Nomadic Tribes) อีกมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศ บริเวณที่ลุ่มของเทือกเขาคารอส และที่อาศัยอยู่ในจังหวัดฟาราส (Faras) ทางภาคใต้ของประเทศ ที่สำคัญ ๆ คือ ชนเผ่าบัคเตียร์ (Bakhtiari) และกอชไก (Qashquai) ¹⁴ และนอกจากชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ต่างๆ ดังกล่าวแล้ว อิหร่านยังประกอบไปด้วยชนกลุ่มน้อยทางศาสนาอีกด้วย นั่นคือ มุสลิมนิกายซุนนี ซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมดของประเทศที่เป็นมุสลิมนิกายชีอะฮ์ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในแคว้นเคอร์ดิสถาน (Kurdistan) ทางภาคตะวันตก แคว้นบาลูชีสถาน (Baluchistan) ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ และแคว้นคุหฺราซาน (Khurasan) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือติดกับชายแดนประเทศเติร์กเมนิสถาน และมีชนกลุ่มน้อยทางศาสนาที่ไม่ใช่มุสลิมอยู่ อาทิเช่น โซโรแอสเตอร์ (Zoroastrians) ซึ่งเป็นกลุ่มศาสนาที่เชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ (Pagan) ถือเป็นศาสนาดั้งเดิมของชาวเปอร์เซีย ปัจจุบันมีผู้นับถือประมาณ 30,000 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเตหะราน และยาซด์ (Yazd) ซึ่งเป็นเมืองที่ยังมีการทำพิธีกรรมทางศาสนาอยู่ และพวกที่นับถือศาสนายูดาห์ มีจำนวนประมาณ 80,000 คน ในช่วงก่อนการปฏิวัติอิหร่านเมื่อปี 1979 ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในกรุงเตหะราน และที่เหลืออีกประมาณ 8,000 คน อาศัยอยู่ในเมืองชีราซ (Shiraz) ¹⁵

การก่อตัวของปัญหาชนกลุ่มน้อย

ความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่างๆ กับรัฐบาลอิหร่านเกิดขึ้นเกรียดและเริ่มก่อตัวกลายเป็นปัญหาอย่างชัดเจนในสมัยที่อิหร่านปกครองโดยระบอบกษัตริย์ ภายใต้การนำของเรซา ชาห์ (Reza Shah) แห่งราชวงศ์ปะฮ์ลาวี (Pahlavi) ซึ่งปกครองประเทศระหว่าง ค.ศ. 1925 – 1941 พระองค์ทรงต้องการให้ผู้คนในบ้านเมืองรักและภูมิใจในความเป็นประเทศอิหร่าน โดยมุ่งเน้นการสร้างชาตินิยมเปอร์เซีย (Persianization) ต่อต้านชนกลุ่มน้อยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเคิร์ด อาหรับ บาลูชีส และเติร์กเมน รวมทั้งใช้นโยบายบังคับในเรื่องการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มต่างๆ เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์เป็นภัยคุกคามต่อประเทศ และยังเป็นชนกลุ่มน้อยที่เร่ร่อนด้วยแล้ว ยิ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศอย่างมาก ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในสมัยของพระองค์จึงถูกโจมตีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน และถูกบังคับกดขี่ให้เข้าสู่กระแสวัฒนธรรมเปอร์เซีย ซึ่งเป็นกระแสวัฒนธรรมหลักของสังคม¹⁶ จนถึงขนาดที่ผู้นำชนกลุ่มน้อยบางคนถูกสังหารอย่างลึกลับในกรุงเตหะราน ¹⁷ สร้างความไม่พอใจอย่างมากให้กับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ นอกจากนี้การที่เรซา ชาห์ให้ความสำคัญต่อการสร้างความทันสมัย (modernization) ให้กับประเทศยังก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อกลุ่มนักการศาสนาส่วนใหญ่ เนื่องจากพวกเขาเห็นว่าแผนการทำให้อิหร่านเป็นประเทศสมัยใหม่มีจุดมุ่งหมายในทางการเมือง และทำขึ้นเพื่อที่จะทำลายโครงสร้างของอิสลามในสังคม และทำลายอิทธิพลของศาสนาอิสลามที่มีต่อประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ อีกทั้งมิได้มุ่งส่งเสริมค่านิยมทางด้านจริยธรรมที่ดั้งเดิมของตะวันตก

อย่างแท้จริง เช่น ความเสมอภาคและความยุติธรรม¹⁸ เรซา ชาห์จึงได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์ที่โหดร้ายมากกว่ามีประชาชนรัก

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากที่มูฮัมหมัด เรซา ชาห์ (Muhammad Reza Sha) ขึ้นครองอำนาจต่อจากบิดาในปี 1941 พระองค์จำต้องเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนอาเซอร์ไบจานในทันทีภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ทั้งนี้เพื่อเป็นกันชนจากสหภาพโซเวียต อีกทั้งพระองค์ยังต้องหาพื้นที่อยู่อาศัยในการตั้งถิ่นฐานให้กับชนเผ่าต่าง ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะแรงกดดันจากต่างชาติ แต่ขณะเดียวกันพระองค์ก็ยังคงให้ความสำคัญต่อแผนนโยบายการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ภายใต้วฒฒนธรรมเปอร์เซียตามแนวทางของเรซา ชาห์ผู้เป็นบิดา ทั้งนี้ในสมัยของพระองค์ ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ได้ก่อความไม่สงบขึ้นหลายครั้ง อันเนื่องมาจากความคับแค้นใจที่สะสมมาตั้งแต่สมัยเรซา ชาห์ ซึ่งชนกลุ่มน้อยในระดับแกนนำหลายคนถูกลอบสังหารโดยไร้ร่องรอย และถูกบังคับกดขี่ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ การใช้ภาษาในการศึกษาและติดต่อสื่อสาร รวมทั้งวิธีการดำเนินชีวิตต่างๆ ให้อยู่ภายใต้กระแสวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ของพวกเขา และที่สำคัญอาจเป็นเพราะได้รับการสนับสนุนจากประเทศที่สาม ดังจะเห็นได้จากในปี 1944 กลุ่มฝ่ายซ้ายได้จัดตั้งพรรคประชาธิปไตยอาเซอร์ไบจาน (Azerbaijan Democratic Party) ที่ยังจัดตั้งรัฐบาลปกครองตนเองในเขตจังหวัดอาเซอร์ไบจาน โดยระยะเวลา 2 ปีแห่งการจัดตั้งรัฐบาลปกครองตนเองได้ประกาศให้ใช้ภาษาเตอร์กิกเป็นภาษาราชการ แต่หลังจากนั้นไม่นานกองทัพของมูฮัมหมัด เรซา ชาห์ ก็เข้าปราบปรามอย่างราบคาบในปี 1946 ตามมาด้วยการจลาจลโดยชนกลุ่มบัคเตเรียในปี 1953 ซึ่งทำให้รัฐบาลอิหร่านต้องใช้กำลังเข้าสลาย มีการใช้เครื่องบินทหารเข้าโจมตีอย่างหนัก และในปีเดียวกันชนกลุ่มกอซไก (Qashqai) ก็ก่อหวอดประท้วงที่เมืองชีราซ (Shiraz)

กระทั่งในช่วงทศวรรษที่ 1970 ภายใต้อำนาจของมูฮัมหมัด เรซา ชาห์ ได้เกิดการก่อความไม่สงบโดยชนกลุ่มบาลูชีสในปากีสถาน ซึ่งอิหร่านก็ได้ส่งกำลังเข้าช่วยปราบปรามเนื่องจากเกรงว่าความไม่สงบจะแผ่ขยายเข้ามาในอิหร่าน โดยเชื่อว่าชนกลุ่มบาลูชีสได้รับการสนับสนุนจากอิรัก เนื่องจากเป็นมุสลิมนิกายซุนนีเช่นเดียวกัน โดยถึงขนาดที่ชนกลุ่มบาลูชีสสามารถเข้าไปตั้งกองกำลังอิสระบาลูชีส (Baluchistan Liberation Front) ในกรุงแบกแดดได้ ส่วนชนกลุ่มเคิร์ดก็เป็นอีกกลุ่มที่พยายามเรียกร้องการปกครองตนเองตลอดมา โดยในปี 1946 ชนกลุ่มเคิร์ดประสบความสำเร็จในการจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนเคอร์ดิสถาน (the People's Republic of Kurdistan) ในบริเวณจังหวัดเคอร์ดิสถาน อันเป็นผลมาจากความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต แต่เพียงชั่วระยะเวลาสั้นก็ล่มสลาย และในระยะต่อมาได้เกิดการรวมตัวของ Kurdish Democratic Party of Iran (KDPI) จนเมื่อถูกกวาดล้างโดยรัฐบาลอิหร่านระหว่างค.ศ. 1966 - 1967 จึงได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มองค์กรภายใต้การนำของ ดร. अब्द ار رحمان (Abd ar - Rahma) ในฐานะเลขาธิการกลุ่ม (ปัจจุบันมีนายมุสตาฟา เฮจรี ดำรงตำแหน่งดังกล่าว) KDPI ถือเป็นกลุ่มกอง

กำลังต่อต้านชาวเคิร์ดที่ใหญ่ เข้มแข็ง และมีการบริหารจัดการองค์กรที่ดีที่สุดในบรรดากลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดทั้งหลาย เป็นกลุ่มที่พยายามเรียกร้องการปกครองตนเองในอิหร่านมาตลอด โดยมีฐานปฏิบัติการในประเทศอิรักเพื่อต่อต้านระบอบรัฐอิสลามในประเทศอิหร่าน

อนึ่ง ในขณะที่การก่อความไม่สงบโดยชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นหลายครั้งในตลอดช่วงการครองอำนาจของมุฮัมมัด เรซา ซาห์ (ค.ศ.1941 - 1976) พระองค์ก็ทรงพยายามรักษาเสถียรภาพทางการเมืองให้กับตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการหันมาพึ่งพิงสหรัฐฯ ทั้งนี้แม้ว่าพระองค์จะได้ปฏิรูปประเทศ หรือที่เรียกว่าปฏิวัติขาวในค.ศ.1963 (เน้นการแบ่งสรรที่ดินให้กับประชาชน และให้สตรีมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง) ตามความต้องการของสหรัฐฯ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้นำประโยชน์มาสู่ประชาชนอย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นไปเพื่อเสริมสร้างอำนาจและความร่ำรวยให้กับพระองค์และพวกพ้อง ดังนั้น ผลที่ตามมา คือ อิหร่านต้องเผชิญกับปัญหาภายในประเทศทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างหนักหน่วง เกิดการทุจริตคอร์รัปชันจำนวนมาก การบริหารการเงินของประเทศที่ผิดพลาด การใช้จ่ายทางทหารที่มากเกินไป รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง จนนำไปสู่การต่อต้านจากนักการศาสนาและประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งในที่สุดพระองค์ก็ถูกโค่นล้มอำนาจ และอิหร่านก็ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบรัฐอิสลามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอิหร่านจะเปลี่ยนผ่านระบอบการปกครองไปสู่รัฐอิสลามในปี 1979 แต่ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ยังคงปรากฏอยู่เนืองๆ เนื่องจากชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ต่างก็คาดหวังว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จะทำให้พวกเขาสามารถดูแลตัวเองได้มากขึ้นทั้งในด้านการบริหาร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรในระดับจังหวัดและหน่วยงานความมั่นคง แต่ก็ไม่เป็นเช่นนั้น รัฐธรรมนูญไม่ได้ตอบสนองเรื่องดังกล่าวทั้งหมด และที่สำคัญ รัฐบาลอิหร่านยังได้กระทำการกดขี่ ข่มเหง และโหดร้ายทารุณต่อชนกลุ่มน้อย ซึ่งจะเห็นได้จาก ในระหว่างที่มีการเลือกตั้งสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 5 ค.ศ.1996 ชาวชนนีนาวาลูซิสถานได้ถูกลอบสังหาร ซึ่งสันนิษฐานว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมีส่วนรู้เห็น รวมทั้งในช่วงฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 2000 ผู้เข้าร่วมชุมนุมชาวบาลูซิสถาน ซึ่งเป็นมุสลิมนิกายซุนนี ได้ถูกลอบทำร้ายในเมืองซาฮีดาน (Zahedan) และในเดือนมกราคม ค.ศ.2000 กลุ่มชาตินิยมชาวอเซอร์ไบจันอ้างว่ากองกำลังรัฐบาลอิหร่านได้ยิงลูกไฟเข้าใส่การชุมนุมในเมืองทาบรีซ (Tabriz) ทำให้มีประชาชนบาดเจ็บ 50 คน และถูกจับกุม 500 คน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างสำคัญที่ทำให้ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ลุกขึ้นตอบโต้โดยการประท้วงอย่างสันติ หรือไม่ก็ใช้ความรุนแรง เหตุการณ์ความไม่สงบจึงยังคงปรากฏเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันรุนแรงมากบ้าง น้อยบ้าง ตามเงื่อนไขและโอกาสที่เอื้ออำนวย จะเห็นได้จากในช่วงต้นปี 1980 กลุ่มชาวเคิร์ดที่ใช้ชื่อว่า Kurdish Democratic Party of Iran (KDPI) ได้สถาปนาอำนาจการปกครองตนเองในพื้นที่ด้านตะวันตกของอิหร่านจนทำให้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างกองกำลัง KDPI กับกองกำลังผู้พิทักษ์การปฏิวัติ (Revolutionary Guards) แห่งรัฐบาลอิหร่าน

และการปะทะกันก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเข้าสู่ศวรรษที่ 1990 นอกจากนี้ในบางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รัฐบาลอิหร่านก็มักเชื่อว่าเป็นฝีมือของชนกลุ่มน้อยที่อาจได้รับการสนับสนุนจากปากีสถาน อิรัก หรือแม้แต่สหรัฐอเมริกา อาทิเช่น ในเดือนตุลาคม ค.ศ.2000 ได้เกิดเหตุระเบิดรถยนต์ใกล้กับมัสยิดอะลี อิบ อะบี ตาลิบ ของชาวชีอะฮ์ในเมืองซาฮีดาน และในเดือนเดียวกันก็ได้เกิดการปะทะกันระหว่างชนกลุ่มอาเซอร์ไบจาน (อเซอร์) และเจ้าหน้าที่ของรัฐในเมืองอะจาบเซฮอร์ (Ajabsir) ต่อมาในปี 2005 เกิดเหตุระเบิดในเมืองอะห์วาช (Ahvaz) ในจังหวัดคูห์ซิสถาน และในอีกไม่กี่วันต่อมาก็เกิดระเบิดบริเวณจัตุรัสอิหม่าม ฮุสเซน (Imam Hussien Square) ในกรุงเตหะราน รวมทั้งเหตุระเบิดในเมืองซะฮีดาน (Zahedan) ทางตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดบาลูชีสถาน และในปี 2006 เมื่อวันที่ 24 มกราคมได้เกิดระเบิดอีกครั้งในเมืองอะห์วาช ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มฝ่ายซ้ายในอิหร่านยังพยายามกระตุ้นและสนับสนุนให้ชนกลุ่มเคิร์ด บาลูชีส และเติร์กเมนเรียกร้องการปกครองตนเองจากรัฐบาลอิหร่านอีกด้วย ขณะเดียวกันชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มก็ได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อตอบโต้ เช่น ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1999 ชนกลุ่มเติร์กเมนได้เดินขบวนประท้วงเรื่องที่รัฐเข้าแทรกแซงในเรื่องการใช้ภาษา และระบบการเรียนการสอนที่มีแต่เรื่องการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- ¹ Helen Loveday, Bruce Wannell, Christoph Baumer & Bijan Omrani, **Iran Persia : Ancient and Modern**, (Hongkong : Twin Aged Limited, 2005) , p.137
- ² จรัญ มะลูลีม, **บทนำแห่งตะวันออกกลาง**, (กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์สวย, 2534), หน้า 63.
- ³ “Iran 2006,” **CIA-The World Factbook** (on-line), Available from <http://cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ir.html>.
- ⁴ **Ibid.**,
- ⁵ “Azerbaijan (Iran),” **Wikipedia** (on-line), Available from http://en.wikipedia.org/wiki/Azerbaijan_%28Iran%29
- ⁶ Tore Kjeilen, “Azerbaijan” in **Encyclopedia of the Orient** (on-line), Available from <http://i-cias.com/e.o/azerbaijan.html>
- ⁷ The Unreached People s Prayer Profiles, the World Evangelization Research Center, Bethany World Prayer Center.
- ⁸ Mazandarani people, http://en.wikipedia.org/wiki/Mazandarani_people
- ⁹ Helen Loveday, Bruce Wannell, Christoph Baumer & Bijan Omrani, **Iran Persia : Ancient and Modern**, p.138
- ¹⁰ Avraham Sela (ed.), **Political Encyclopedia of the Middle East** (New York : Continuum Publishing Company, 1999) p.307.
- ¹¹ “Iran Ethnic Groups,” **Iranchamber** (on-line), Available from http://iranchamber.com/people/iranian_ethnic_groups.php
- ¹² “Lorestan Province,” **Wikipedia** (on-line), Available from <http://en.wikipedia.org/wiki/lorestan>
- ¹³ “Iran Ethnic Groups,” **Iranchamber** (on-line), Available from http://iranchamber.com/people/iranian_ethnic_groups.php
- ¹⁴ เป็นชนกลุ่มเชื้อสายเติร์ก (Turk)
- ¹⁵ คลยา เทียนทอง และศราวุฒิ อารีย์ , รายงานวิจัย เรื่อง **ทิศทางนโยบายต่างประเทศไทยต่ออิหร่านยุคโลกาภิวัตน์**, ทุนงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2547 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , หน้า 9.
- ¹⁶ A.William Samii, “The Nation and Its Minorities : Ethnicity, Unity State Policy in Iran,” in **Comparative Studies of South Asia, Africa and Middle East 20.1** (2000) p.

Available from http://muse.jhu.edu/journals/comparative_studies_of_south_asia_africa_and_the_middle_east/v020/20.1samii.html

¹⁷ J.W Limben, **Iran : At War with History**, (Boulder, Co : 1987), p.87

บทที่ 2

ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดในประเทศอิหร่าน

ภูมิหลังการก่อตัวของปัญหา (ยุคโบราณถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2)

ชาวเคิร์ดถือเป็นชนกลุ่มที่มีบทบาทเข้มแข็ง และมีพลังในการต่อสู้เรียกร้องการปกครองตนเองมายาวนาน ชาวเคิร์ดได้ชื่อว่าเป็นชนกลุ่มที่มีอุดมการณ์ชาตินิยมสูง ในอดีตที่ผ่านมาชาวเคิร์ดออกมาเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงเพื่อต่อต้านอำนาจจากส่วนกลาง จนเมื่อครั้งปี 1927 ชนกลุ่มเคิร์ดประสบความสำเร็จในการจัดตั้งสาธารณรัฐอาราร์ต (Republic of Ararat) และในปี 1946 ก็ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนเคอร์ดิสถาน แต่ในปัจจุบันชาวเคิร์ดกลายเป็นชนกลุ่มไร้รัฐ ต้องตกอยู่ในสภาพชนกลุ่มน้อยกระจัดกระจายอยู่ในประเทศอิหร่าน ตุรกี ซีเรีย และอิรัก โดยเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนถึง 20 - 25 ล้านคน ซึ่งถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากที่สุดในโลก กระนั้นก็ตามชาวเคิร์ดยังคงเคลื่อนไหวในการเรียกร้องการปกครองตนเองอย่างต่อเนื่อง สภาพความเป็นไปดังกล่าวได้กลายเป็นปัญหาที่ทำให้รัฐบาลของอิหร่าน ตุรกี ซีเรีย และอิรัก วิตกกังวลและหนักใจไม่น้อย ทั้งนี้พื้นที่ที่ชาวเคิร์ดส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานคือ เคอร์ดิสถาน (Kurdistan) มีเนื้อที่ประมาณ 230,000 – 300,000 ตารางไมล์ มักมีสภาพเป็นเทือกเขา อยู่ทางตอนเหนือของภูมิภาคตะวันออกกลาง บริเวณตอนเหนือของอิรัก (ร้อยละ 18) ตะวันตกเฉียงเหนือของอิหร่าน (ร้อยละ 31) ตะวันออกเฉียงเหนือของซีเรีย (ร้อยละ 6) และ ตะวันออกเฉียงใต้ของตุรกี (ร้อยละ 43)¹



Fig. 1. Areas of significant Kurdish population (shaded pattern) in the Middle East and surrounding Asia.

จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ชาวเคิร์ดมีเชื้อสายเดียวกับชาวมีดส์ (Medes) และเป็นพวกอินโด-ยูโรเปียน เมื่อร้อยปีก่อนคริสตกาล ชาวเคิร์ดปกครองตนเองโดยราชวงศ์อเดียบิน (Adiabene) จนเมื่อ 66 ปี ก่อนคริสตกาล อาณาจักรเคิร์ดก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโรมันไปจนกระทั่งถึง ค.ศ. 384 และต่อมาในศตวรรษที่ 7 ชนกลุ่มเคิร์ดตกอยู่ภายใต้อำนาจของชนกลุ่มอาหรับที่เข้ามายึดครอง และหลังจากนั้นก็ถูกครอบครองโดยชนกลุ่มเติร์ก (Turk) มองโกล (Mongols) และเปอร์เซีย (Persia) แต่ในระหว่างศตวรรษที่ 10 - 12 ชนกลุ่มเคิร์ดกลับมาปกครองตนเองภายใต้ราชวงศ์เมดิแวล (Medieval) ซึ่งในศตวรรษที่ 12 ถือเป็นยุคที่รุ่งโรจน์ของชาวเคิร์ดในการปกครองตนเองเลยทีเดียว ช่วงปลายศตวรรษที่ 13 ชนกลุ่มเคิร์ดต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรออตโตมัน (Ottoman Empire)² และต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 16 อาณาบริเวณที่ชาวเคิร์ดอาศัยถูกแบ่งไปอยู่กับอาณาจักรออตโตมัน³ และเปอร์เซีย อันเนื่องมาจากการสู้รบที่ชัลดิรัน (Chaldiran) ระหว่างสองอาณาจักรในปี 1514⁴ ทำให้ชาวเคิร์ดต้องถูกยัดเยียดให้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยในอาณาจักรออตโตมันและเปอร์เซีย ซึ่งเป็นอาณาจักรที่มีชาติพันธุ์แตกต่างกับตน แม้ว่าจะมีความเป็นมุสลิมเหมือนกันก็ตาม

สำหรับชาวเคิร์ดในส่วนของอาณาจักรเปอร์เซีย (อิหร่านในปัจจุบัน - เปลี่ยนมาใช้ชื่ออิหร่านในปี 1935) มักจะอาศัยอยู่ทางภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบอาเซอร์ไบจานตะวันตก (West Azerbaijan) เคอร์ดิสถาน (Kerdistan) ไอลาม (Ilam) และเคอร์มันชาห์ (Kermanshah) โดยในสมัยอิสลามระยะต้นจากศตวรรษที่ 16 ถึงศตวรรษที่ 19 ชนกลุ่มเคิร์ดในพื้นที่เหล่านี้ถูกปกครองโดยราชวงศ์เซลญุก (Seljuks) ศอฟาวิด (Safavid dynasty) ราชวงศ์แซนด์ (Zand dynasty) และราชวงศ์กอญูร์ (Qajar dynasty) ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ชนกลุ่มเคิร์ดได้ก่อการจลาจล เพื่อต่อต้านอำนาจชนชาติเปอร์เซียที่ปกครองพวกตนอยู่หลายครั้ง จะเห็นได้จาก ในระหว่าง ค.ศ. 1506 - 1510 ชาวเคิร์ดกลุ่มยาซิดิส (Yazidis) ได้ก่อการจลาจลเพื่อต่อต้านราชวงศ์ศอฟาวิด และใน ค.ศ. 1609 - 1610 ได้เกิดการสู้รบระหว่างชาวเคิร์ดกับราชวงศ์ศอฟาวิดบริเวณป้อมปราการที่เรียกว่าดิมดิม (Dimdim) ในเมืองเบราโดส (Berados) รวมทั้งใน ค.ศ. 1775 ชาวเคิร์ดกลุ่มบาจาлян (Bajalan) ได้ก่อกบฏเพื่อต่อต้านราชวงศ์แซนด์ และต่อมาในระหว่าง ค.ศ. 1880-1881 เชค อุเบย์ดูลลาห์ (Shaikh Ubeydullah) แห่งเนห์รี (Nehri) ได้ก่อกบฏเพื่อต่อต้านราชวงศ์กอญูร์ เป็นต้น⁵

จนเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 ชาวเคิร์ดยังคงต่อต้านอำนาจรัฐอยู่เนือง ๆ จะเห็นได้จากเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1918 ในปีถัดมาได้เกิดการก่อกบฏ ซึ่งนำโดยอิสมาอิล อักฮา ซิมโก (Ismail Agha Simko) โดยกลุ่มต่อต้านได้ครอบครองพื้นที่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบอูร์เมีย (Urmia) แต่ในที่สุดก็ถูกเรซา ข่าน เมอร์ปาจ (Reza Khan Mirpanj) ผู้นำในการโค่นล้มราชวงศ์กอญูร์ขณะนั้นได้นำกองทัพอิหร่านปราบปรามจนพ่ายแพ้ไปในปี 1922

อย่างไรก็ตาม เมื่อเรซา ข่าน เมอร์ปาจ โคนล้มราชวงศ์กอญ์สำเร็จ ก็ได้สถาปนา ราชวงศ์ปะฮ์ลาวี ในปี 1925 โดยตั้งตนเป็นกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์ปะฮ์ลาวีมีพระนามว่าเรซา ชาห์ (Reza Shah) ปกครองอิหร่านระหว่าง ค.ศ. 1925 - 1941 พระองค์ทรงใช้นโยบายชาตินิยม เปอร์เซีย (Persianization) และปราบปรามชนกลุ่มเคิร์ดอย่างรุนแรง⁶ กระทั่งเมื่อมุฮัมมัด เรซา ชาห์ (Muhammad Reza Shah) สืบทอดอำนาจต่อจากเรซา ชาห์ผู้เป็นบิดาในปี 1941 (ครอง อำนาจระหว่าง ค.ศ. 1941 - 1979) พระองค์ก็ยังคงสานต่อการปราบปรามชนกลุ่มเคิร์ดที่ต่อต้าน อาทิ ใน ค.ศ. 1941 ซึ่งเป็นช่วงที่กองทัพสัมพันธมิตรเคลื่อนพลผ่านประเทศอิหร่าน แม้ว่าอิหร่าน จะวางตัวเป็นกลางในสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939 - 1945) ผลก็คือ ทำให้กองทัพอิหร่าน ไร้สาระสาย ดินระเบิดต่างๆ ถูกกลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดยึดไปหมด ผู้นำกลุ่มต่อต้านที่ชื่อ ฮามา ราซิด (Hama Rashid) จึงถือโอกาสยึดอำนาจในเมืองซาร์ดาสท์ (Sardasht) บานะห์ (Baneh) และมาริวัน (Mariwan) ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของประเทศ แต่ก็ถูกกองทัพของมุฮัมมัด เรซา ชาห์เข้าโจมตีจน แยกพ่ายในปี 1944 กระนั้นก็ตาม ในอีก 5 ปีต่อมา ชนกลุ่มเคิร์ดในประเทศอิหร่านก็ประสบ ความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐอิสระของตนเอง ภายใต้ชื่อสาธารณรัฐประชาชนเคอร์ดิสถานในปี 1946 มีกรุงมาฮาบัด (Mahabad) เป็นเมืองหลวง โดยมีสหภาพโซเวียตให้การสนับสนุน แต่รัฐ อิสระดังกล่าวมีระยะเวลาเพียง 11 เดือนก็ล่มสลาย⁷ เนื่องจากถูกโจมตีโดยกองทัพอิหร่านภายใต้ การนำของมุฮัมมัด เรซา ชาห์ ประกอบกับเป็นจังหวะเดียวกับที่สหภาพโซเวียต ได้ถอนตัวออก จากเคอร์ดิสถานในปีเดียวกัน นั่นเอง

อนึ่ง สาธารณรัฐประชาชนเคอร์ดิสถานที่ได้รับการจัดตั้ง ภายใต้การนำของกาซี มุฮัมมัด (Qazi Muhammad) มีพื้นที่ครอบคลุมเพียงกรุงมาฮาบัด เมืองบูคาน นาคาดา และ ออชนาวิเยห์ (Oshnaviyeh) ซึ่งชาวเคิร์ดบางส่วนก็ไม่ได้สนับสนุนการจัดตั้งรัฐอิสระของชาวเคิร์ด ดังกล่าว เพราะทำให้ชาวเคิร์ดถูกโดดเดี่ยวในท่ามกลางรัฐอื่นๆ

ต่อมาในปี 1956 กองทัพอิหร่านก็ได้ใช้กำลังโจมตีชนกลุ่มเคิร์ดเผ่าจาวานรุดี (Javanrudi) บริเวณหุบเขาทางตะวันตกของประเทศ เหตุเพราะมีการเตรียมการฝึกอาวุธเพื่อต่อสู้ เรียกร้องการปกครองตนเอง และหลังจากนั้นรัฐบาลอิหร่านพยายามเล่นงานชนกลุ่มเคิร์ดเพื่อไม่ให้ สหภาพโซเวียต และอิรักอาศัยประโยชน์จากชนกลุ่มนี้ จนมาในปี 1963 อิหร่าน และ อิสราเอลต่างเร่งรื้อให้ชนกลุ่มเคิร์ดต่อสู้กับอิรัก ทั้งนี้เพื่อต้องการบ่อนทำลาย และหาข่าวเกี่ยวกับ กองกำลังทหารอิรักที่ตั้งมั่นอยู่ทางตอนเหนือ ซึ่งประชิดติดกับอิหร่านในระหว่างที่อิรักกำลังทำ สงครามอาหรับในการต่อต้านอิสราเอล โดยรัฐบาลอิหร่านได้ให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการเงิน และยุทโธปกรณ์แก่ชนกลุ่มเคิร์ด แต่ในปี 1975 รัฐบาลอิหร่านยุติความช่วยเหลือแก่ชนกลุ่มเคิร์ด ทันที ภายหลังจากอิหร่านและอิรักลงนามในข้อตกลงอัลเจียร์ (Algiers Accord) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ ระบุว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่สนับสนุนชนกลุ่มเคิร์ดในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องอิสรภาพ และจะจัดส่ง ชาวเคิร์ดจำนวนหมื่นคนให้แก่กองทัพอิรัก ซึ่งมีรายงานชาวเคิร์ดจำนวนดังกล่าวถูกสังหาร

หรือไม่ก็ถูกเนรเทศไปทางตอนใต้ของอิรัก นอกจากนี้ยังเกิดการรวมตัวของ Kurdish Democratic Party of Iran (KDPI) แต่ถูกกวาดล้างโดยรัฐบาลอิหร่านในระหว่างค.ศ. 1966 - 1967 จึงได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มองค์กรอีกครั้งในปี 1973 ภายใต้การนำของ ดร. अब อาร์ راهمان (Abd ar - Rahma) ในฐานะเลขาธิการกลุ่ม (ปัจจุบันมีนายมุสตาฟา เฮจรี ดำรงตำแหน่งดังกล่าว) KDPI ถือเป็นกลุ่มกองกำลังต่อต้านชาวเคิร์ดที่ใหญ่ เข้มแข็ง และมีการบริหารจัดการองค์กรที่ดีที่สุดในบรรดากลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดทั้งหลาย เป็นกลุ่มที่พยายามเรียกร้องการปกครองตนเองในอิหร่านมาโดยตลอด โดยมีฐานปฏิบัติการในประเทศอิรักเพื่อต่อต้านระบอบรัฐอิสลามในประเทศอิหร่าน

สถานการณ์ปัจจุบันของปัญหา (ภายหลังการปฏิวัติอิสลาม ค.ศ.1979 เป็นต้นมา)

แม้ว่าการปฏิวัติอิสลาม ค.ศ. 1979 จะทำให้ชาวเคิร์ดสนับสนุนการล้มล้างอำนาจของมูฮัมหมัด เรซา ชาห์ และยินดีต่อการขึ้นสู่อำนาจของอยาตุลลอฮ์ โคไมนี (Ayatollah Khomeini) ผู้นำทางศาสนาของอิหร่านขณะนั้น แต่แล้วไม่นานความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มเคิร์ดกับรัฐบาลอิหร่านที่ดูเหมือนจะดีขึ้นก็กลับตึงเครียด เนื่องจากรัฐบาลอิหร่านตระหนักถึงความแตกต่างในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม อีกทั้งหวัหระแวว่าชนกลุ่มเคิร์ดมีเครือข่ายพันธมิตรข้ามพรมแดน ซึ่งง่ายต่อการถูกอำนาจของต่างชาติใช้เป็นเครื่องมือในการจัดตั้งสาธารณรัฐขึ้นใหม่ ประกอบกับชนกลุ่มเคิร์ดซึ่งเป็นมุสลิมนิกายซุนนี (แตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่ของอิหร่านที่เป็นมุสลิมนิกายชีอะฮ์) ถูกขัดขวางไม่ให้มีส่วนร่วมในการลงประชามติในการจัดตั้งอิหร่านเป็นสาธารณรัฐอิสลามในเดือนเมษายน ค.ศ.1979 ผลของการลงประชามติจึงเป็นไปในลักษณะที่ทำให้ความสำคัญต่อความเป็นชีอะฮ์ และไม่ต้องการให้มีการแบ่งแยกดินแดนเพื่อการปกครองตนเอง สร้างความไม่พอใจอย่างยิ่งให้กับชาวเคิร์ด ดังนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ การปะทะกันระหว่างกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ด (ร่วมกับ KDPI และกลุ่มฝ่ายซ้าย Komala) กับกองทัพรัฐบาลอิหร่าน ทั้งนี้อิมามโคไมนีเรียกร้องให้ชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยต่างๆ อยู่ภายใต้อุดมการณ์อิสลาม พร้อมทั้งกล่าวหาใครก็ตามที่ต้องการให้ประเทศมุสลิมเป็นเอกภาพ ด้วยการสร้างประเด็นชาตินิยมในท่ามกลางชนกลุ่มน้อย⁸ อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1979 อิหม่ามโคไมนีได้ประกาศทำสงครามศักดิ์สิทธิ์ (holy war) ต่อต้านชนกลุ่มเคิร์ด โดยหมู่บ้านและเมืองต่างๆ ของชาวเคิร์ดถูกทำลายเสียหายจำนวนมากเพื่อที่จะทำให้กองกำลังชนกลุ่มเคิร์ดยอมจำนน

ภายใต้การนำของอิมามโคไมนี ความอดทนมีน้อยสำหรับข้อเรียกร้องต่าง ๆ ที่มากเกินไปของชนกลุ่มเคิร์ด โดยเฉพาะในเรื่องอิสรภาพในการปกครองตนเอง อิมามโคไมนีเลือกใช้ความเด็ดขาดเพื่อปราบปรามชนกลุ่มเคิร์ด โดยในช่วงต้นปี 1980 ซึ่งยังเป็นช่วงโกลาหลวุ่นวายของการปฏิวัติอิสลาม KDPI จึงถือเป็นจังหวะในสถาปนาอำนาจการปกครองตนเองในพื้นที่ด้านตะวันตกของอิหร่าน ทำให้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างกองกำลัง KDPI กับกองกำลังผู้พิทักษ์การปฏิวัติ (Revolutionary Guards) แห่งรัฐบาลอิหร่าน ส่งผลให้ชาวเคิร์ด

เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 1,000 คน และฝ่ายรัฐบาลต้องสูญเสียทหารไปจำนวน 500 คน⁹ และในระหว่างนั้นสงครามอิรัก - อิหร่านก็อุบัติขึ้น (ค.ศ. 1980 - 1988) กองกำลังชาวเคิร์ดได้ตั้งมั่นในประเทศอิรัก และยังคงก่อความไม่สงบเพื่อต่อต้านรัฐบาลอิหร่านอยู่เนื่อง ๆ ยิ่งไปกว่านั้น พื้นที่ที่เป็นของชนกลุ่มเคิร์ดกลับกลายเป็นสนามรบระหว่างรัฐบาลอิหร่าน กับกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ อาทิเช่น กลุ่มเฟเดยัน (Fedayan) และกลุ่มประชาชนมุญาฮิดีนอิหร่าน (People's Mujahedin of Iran) ส่งผลให้ประชาชนพลเรือนได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก จนเมื่อสงครามอิรัก - อิหร่านสิ้นสุดลงในปี 1989 แม้ว่าชนกลุ่มเคิร์ดจะสามารถสร้างรัฐอิสระของตนเองในพื้นที่ทางตอนเหนือของอิรัก แต่รัฐบาลอิหร่านก็ได้ใช้กำลังปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ดและกลุ่มต่อต้านอื่นๆ อย่างขนานใหญ่ โดยใช้ทหารถึง 200,000 นายในการเข้าโจมตี การโจมตีครั้งนี้นำมาสู่การล่มสลายของกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ดในประเทศอิรัก แต่กลับก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงในวงกว้าง ประมาณการณ์ว่าระหว่างปี 1988 - 1992 หมู่บ้านชาวเคิร์ดในประเทศอิหร่านจำนวน 271 ถูกทำลาย ชาวเคิร์ดจำนวนมากบาดเจ็บและเสียชีวิต และอีกจำนวนไม่น้อยถูกขับไล่ออกไป ทำให้ประชากรชาวเคิร์ดถูกลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว

การเผชิญหน้ากันระหว่างกองกำลัง KDPI ชาวเคิร์ดผู้รักชาติ และรัฐบาลอิหร่าน ยังคงเกิดขึ้นไม่มากนักน้อยจนเข้าเมื่อเข้าสู่ต้นทศวรรษที่ 1990 ชาวเคิร์ดจำนวนมากได้เดินทางออกต่างไปตามเมืองต่าง ๆ ในปี 1990 โดยชาวเคิร์ดประมาณ 500 คนถูกรัฐบาลอิหร่านจับกุมเนื่องจากก่อนหน้านี้เคลื่อนไหวกว่าชาวเคิร์ดจำนวน 17 คนถูกสังหาร และในปีเดียวกันกลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดได้ก่อความไม่สงบบริเวณเทือกเขานิบูราส (numurous) ทำให้ทหารรัฐบาลอิหร่านถูกสังหารไปมากกว่า 300 คน และอีกมากกว่า 150 คนถูกจับตัว และในปี 1991 รัฐบาลอิหร่านได้สังหารกลุ่มกองกำลังชาวเคิร์ด ซึ่งเป็นสมาชิก KDPI ไป 7 คน¹⁰ นอกจากนี้รัฐบาลอิหร่านได้ใช้ระเบิดโจมตีชาวเคิร์ด อย่างหนักในพื้นที่ทางตะวันตกของประเทศ และเลยเข้าไปในอาณาเขตประเทศอิรักด้วย และในระหว่างที่ KDPI ใช้ความพยายามจากนอกประเทศเพื่อขอเจรจากับรัฐบาลอิหร่านในเรื่องอำนาจการปกครองตนเอง ก็ให้เกิดการลอบสังหารนายชาดีค ชาราฟ-kindi (Sadik Sharafkindi) ผู้นำชาวเคิร์ดในอิหร่าน และแกนนำอีก 3 คน เมื่อวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1992 อย่างไรก็ดี นอกเหนือจาก KDPI แล้ว ยังมีกลุ่มชาวเคิร์ดในอิหร่านที่ยังคงเคลื่อนไหวอยู่อย่างต่อเนื่อง นั่นคือ Party for Freedom and Life in Kurdistan (PJAK) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในประเทศอิหร่านเมื่อปี 1997 ในฐานะกลุ่มที่มุ่งเน้นการเคลื่อนไหวอย่างสันติในเรื่องสิทธิมนุษยชน และในบางครั้งก็อาจใช้ยุทธวิธีทางทหาร (PJAK ถูกปลุกเร้าให้เคลื่อนไหวมาตั้งแต่ช่วงสงครามเย็นโดยพวกที่นิยมแนวคิดสังคมนิยม) ทั้งนี้ PJAK มีสมาชิกกลุ่มประมาณ 10,000 คน โดยจะดำเนินกิจกรรมในประเทศอิหร่าน เพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวเคิร์ด รวมทั้งมุ่งเน้นในเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิสตรี และถือเป็นกลุ่มที่ได้รับการกระตุ้นผลักดันโดยกลุ่มชาวเคิร์ดในอิรักและตุรกี ทั้งยังเป็นกลุ่มที่รัฐบาลอิหร่านและตุรกี เชื่อว่าเป็นสาขาของ

Kurdistan Worker's Party (PKK)¹¹ ซึ่งแม้ว่าก่อนหน้านี้ PJAK จะไม่ประสบความสำเร็จในการก่อการปฏิวัติก็ตาม แต่ก็เป็นกลุ่มที่มุ่งรักษาและเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติเคิร์ด รวมทั้งต่อต้านอย่างรุนแรงต่อความพยายามของรัฐบาลอิหร่านในการจะกลืนกิน หรือครอบงำชาวเคิร์ดด้วยวัฒนธรรมเปอร์เซีย และอาจกล่าวได้ว่า PJAK มีกองกำลังติดอาวุธของตนเองราว 3,000 คน ซึ่งมีฐานปฏิบัติการอยู่ทางตอนเหนือในประเทศอิรัก โดยเฉพาะบนพื้นที่ปลอดภัยของชาวเคิร์ดในอิรัก บริเวณภูเขาควันดิล (Qandil) ทั้งนี้การเคลื่อนไหวเพื่อก่อความไม่สงบของ PJAK มักมีลักษณะโจมตีและถอยกลับอย่างรวดเร็ว (hit-and-run) เนื่องด้วยข้อจำกัดในเรื่องอาวุธ ซึ่งมีขนาดเล็กและจำนวนไม่มาก แต่รัฐบาลอิหร่านก็มักเชื่อว่า PJAK มีอาวุธหนักจำนวนหนึ่งสะสมอยู่ รวมถึงได้รับการสนับสนุนเงินทุนให้มีการเคลื่อนไหว โดยชุมชนชาวเคิร์ดที่อพยพไปอยู่ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรป

ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 มุสลิมนิกายซุนนี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเคิร์ดได้ถูกกดขี่ และสกัดกั้นขัดขวาง โดยในปี 1993 มัสยิดซุนนีในเมืองซานานดาจ ได้ถูกกลุ่มมุสลิมชีอะฮ์ผู้คลั่งศาสนาบุกเข้าทำลาย ทำให้มัสยิดของซุนนีมีไม่เพียงพอรองรับการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของพวกเขาซึ่งมีประมาณ 1 ล้านคน นอกจากนี้ยังได้เกิดการปะทะกันระหว่างชาวเคิร์ดซุนนีและกองกำลังรัฐบาลอิหร่าน เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ.1996 อันสืบเนื่องมาจากการเสียชีวิตอย่างมีเงื่อนไขของมุลลาห์ โมฮัมหมัด ราบียี (Mullah Mohammed Rabiei) นักการศาสนาชาวเคิร์ดซุนนีที่นำสาวดในมัสยิดอัล ชาฟีอี (Al-Shafe'i) ในเมืองเคอร์มานชาห์ โดยการประท้วงดำเนินไปเป็นเวลา 3 วัน และขยายไปยังเมืองใกล้เคียงอีกด้วย ต่อมาในปี 1999 ได้เกิดการประท้วงไปตามท้องถนนในหลายเมือง เช่น มาฮาบัด ซานานดาจ อูร์เมีย โดยกลุ่มชาวเคิร์ดผู้รักชาติ ได้รวมตัวกันออกมาเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ ภายใต้การสนับสนุนของอับดุลลาห์ ออสกาลาน (Abdullah Oskalan) ในฐานะเครือข่ายกลุ่มเคลื่อนไหวชาวเคิร์ดระหว่างประเทศ ซึ่งจากรายงานของกลุ่มสิทธิมนุษยชนได้ระบุว่ารัฐบาลอิหร่านได้ใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้ประท้วงชาวเคิร์ด ทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 20 คน¹²

กระทั่งถึงศตวรรษที่ 21 การใช้กำลังโจมตีของ PJAK ก็ยังคงปรากฏ โดยในปี 2004 บริเวณเมอร์วาน (Merivan) ซึ่งเป็นดินแดนของชาวเคิร์ดในอิหร่าน โดยเป็นการตอบโต้รัฐบาลอิหร่านที่ใช้กำลังสังหารกลุ่มผู้ประท้วงชาวเคิร์ดไปจำนวน 10 คน ต่อมาเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 ชีวาน คาเดอรี (Shivan Qaderi) นักต่อสู้เคลื่อนไหวชาวเคิร์ด และเพื่อนชาวเคิร์ดอีก 2 คน ได้ถูกลอบยิงในเมืองมาฮาบัด โดยเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงของรัฐบาลอิหร่าน และ 6 สัปดาห์ต่อมา ได้เกิดการประท้วงและจลาจลในเมืองต่างๆ ของชาวเคิร์ด ทางตะวันออกของเคอร์ดิสถาน เช่น มาฮาบัด ซานานดาจ ซาดาซ ปิรานชาร์ ออสนาเวห์ บานห์ โบคาน และซาซิซ ซึ่งรัฐบาลอิหร่านได้ใช้กำลังเข้าปราบปรามทำให้ผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก และอีกจำนวนไม่น้อยถูกจับกุม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สื่อข่าว นักหนังสือพิมพ์ และคอลัมนิสต์ชาวเคิร์ด และใน

เดือนสิงหาคม ค.ศ.2005 ชาวเคิร์ดในเคอร์ดิสถานได้ก่อความไม่สงบขึ้น มีรายงานมีผู้เสียชีวิต 17 คน และมากกว่า 200 คน ได้รับบาดเจ็บ¹³ มีทหารฝ่ายรัฐบาลจำนวนหนึ่งถูกสังหารเสียชีวิตด้วย และในเวลาเดียวกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ถูกกลุ่ม PJAK จับเป็นตัวประกันในเขตจังหวัดอาเซอร์ไบจานตะวันตก

อนึ่ง ในระหว่าง ค.ศ. 2005 - 2006 ทางกรอิหร่านได้ออกมาระบุว่า PJAK ได้สังหารทหารฝ่ายรัฐบาลไปอย่างน้อย 120 คน หรืออาจจะมากกว่านั้น โดยคาดว่าจะการลอบโจมตีมาจากค่ายชาวเคิร์ดในอิรัก และเครือข่ายชาวเคิร์ดได้ดินในอิหร่านเอง และล่าสุดเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 2006 ได้เกิดการปะทะกันระหว่างสองฝ่ายใกล้เมืองมาโก (Mako) ในดินแดนชาวเคิร์ดในอิหร่าน และล่าสุดในเดือนตุลาคม ค.ศ.2006 ทางกรอิหร่านได้ออกมาระบุว่าสมาชิกกองกำลังชาวเคิร์ดได้ใช้ระเบิดโจมตีท่อส่งก๊าซ บริเวณใกล้ชายแดนในเมืองบาซาร์กัน (Bazargan) ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของอิหร่าน

สาเหตุที่นำไปสู่ปัญหา

ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดที่ปรากฏในประเทศอิหร่าน นับจากอดีตถึงปัจจุบัน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีสาเหตุสำคัญมาจาก

1) รัฐบาลอิหร่านตระหนักถึงการเป็นผู้ครอบครองดินแดนของชนกลุ่มเคิร์ดมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้ก็ด้วยพลังอำนาจของชนกลุ่มเปอร์เซียที่เข้มแข็งและยิ่งใหญ่ รวมทั้งมีอารยธรรมที่สูงส่ง ทำให้สามารถพิชิตและขยายอิทธิพลเข้าครอบครองดินแดนของชาวเคิร์ด ซึ่งอ่อนแอกว่านับตั้งแต่ศตวรรษที่ 11 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยอิหร่านได้ดินแดนบางส่วนของเคอร์ดิสถานไว้ร้อยละ 31 ซึ่งตามรัฐธรรมนูญภายหลังการปฏิวัติอิสลาม ค.ศ. 1979 ได้ระบุไว้ว่าบูรณภาพแห่งดินแดนจะแบ่งแยกไม่ได้ อันเป็นไปตามพื้นฐานแนวคิดความเป็นรัฐ ที่จะต้องประกอบด้วย ดินแดน ประชากร อำนาจอธิปไตย และรัฐบาล ดังนั้น การที่ชนกลุ่มเคิร์ดได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการปกครองตนเองในดินแดนเคอร์ดิสถานมาตั้งแต่อดีต จึงทำให้รัฐบาลอิหร่านไม่พอใจและปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าวตลอดมา ในขณะที่ชนกลุ่มเคิร์ดก็ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของดินแดนอย่างแท้จริง เนื่องจากชาวเคิร์ดอาศัยอยู่ในดินแดนที่เป็นมาตุภูมิของตนมามากกว่า 2,000 ปี ถือเป็นดินแดนที่บรรพบุรุษของตนก่อร่างสร้างมา ทำให้มีความผูกพันและหวงแหนในผืนแผ่นดินนี้อย่างเหนียวแน่น โดยในระยะเริ่มแรกชาวเคิร์ดได้ปกครองตนเองในแบบชนเผ่า และแม้ว่าระยะหลังจะถูกชนกลุ่มอื่นรุกรานและเข้าครอบครอง แต่ในบางช่วงก็สามารถตั้งตนเป็นรัฐอิสระได้ ชนกลุ่มเคิร์ดมีความเป็นชนเผ่าดั้งเดิมที่มีความผูกพันต่อครอบครัว ซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญของระบบสังคม และที่สำคัญชาวเคิร์ดเป็นชาติพันธุ์ที่มีอุดมการณ์ชาตินิยมสูง มีความเกาะเกี่ยว (cohesion) หรือยึดมั่นในความเป็นเลือดเนื้อเชื้อสายเดียวกัน การอยู่ร่วมกันบนดินแดนเดียวกัน และความจงรักภักดีต่อศาสนาอย่างเข้มงวด ดังนั้น ความใฝ่ฝันสูงสุดของชาวเคิร์ด

คือ พยายามเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องดินแดนที่เป็นมาตุภูมิของตนกลับคืนมาเพื่อปกครองตนเอง ซึ่งก็ตรงกันข้าม หรือสวนทางกับจุดยืนของรัฐบาลอิหร่านที่ไม่ต้องการให้ชนกลุ่มเคิร์ดแยกตัวเป็นอิสระ

2) รัฐบาลอิหร่านต้องการหล่อหลอมวัฒนธรรมชาวเคิร์ด และชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ให้ผสานกลืนไปกับวัฒนธรรมเปอร์เซีย (Persianization) โดยเฉพาะในสมัยเรซา ซาห์ ซึ่งมีนโยบายชาตินิยมเปอร์เซียอย่างรุนแรง แต่ก็ได้รับการต่อต้านจากชาวเคิร์ด เนื่องจากชาวเคิร์ดเคร่งครัดในการสืบสานและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่น ไม่ยอมถูกผสมผสานกลืนด้วยวัฒนธรรมเปอร์เซีย ชนกลุ่มเคิร์ดถือเป็นสังคมวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความเข้มแข็ง มีศูนย์กลางอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่งที่แพร่กระจายออกไป และขยายอิทธิพลครอบคลุมพื้นที่ในวงกว้างจนเรียกว่าเป็นแก่นกลางของวัฒนธรรม และเขตวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมที่ตนอยู่อาศัย

ทั้งนี้จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการที่รัฐบาลอิหร่านเข้ามาครอบครองดินแดนของชนกลุ่มเคิร์ดในฐานะผู้ปกครอง ขณะที่ชนกลุ่มเคิร์ดก็ได้รับการปฏิบัติในฐานะผู้ถูกปกครอง ไม่มีอิสระ ต้องอยู่ภายใต้การบังคับของชนกลุ่มอื่น ทั้งที่เป็นดินแดนมาตุภูมิของตนมาตั้งแต่บรรพกาล ประกอบกับรัฐบาลอิหร่านพยายามสร้างวัฒนธรรมเปอร์เซียให้ครอบงำวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์กลุ่มอื่นรวมทั้งชนกลุ่มเคิร์ด เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวของวัฒนธรรมเปอร์เซีย ขณะที่ชนกลุ่มเคิร์ดยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้อย่างแข็งแกร่ง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมขึ้น ซึ่งก็เป็นไปตามแนวคิดในเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ระบุว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และการสังสรรค์ทางวัฒนธรรม อาจสร้างความขัดแย้ง ถ้าสมาชิกในกลุ่มไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน โดยปกติกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและภาษาพูดร่วมกัน จะไม่มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมแต่เมื่อมีการปะทะสังสรรค์ของวัฒนธรรมที่ต่างกัน ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้น การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมนี้เกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง หรือทั้งสองชุด ทั้งนี้อาจเกิดจาก (1) การอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้ามาสู่อาณาบริเวณที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมอื่นอยู่แล้ว ถ้าการอพยพย้ายถิ่นนี้ไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นมิตรก็จะเกิดความขัดแย้งได้ (2) การขยายดินแดนของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อเสริมอาณาเขตของตน ซึ่งมีผลในการรุกรานกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้รวมทั้งการยกทัพไปสู้รบกันดังเช่นสงครามในสมัยโบราณ หรือ (3) การล่าอาณานิคมของสังคมตะวันตก โดยกลุ่มที่มีอำนาจสามารถเข้าไปครอบครองและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนด้วย และ (4) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากการแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยการสื่อสาร ถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชน ระบบการศึกษา และเทคโนโลยีต่าง ๆ”¹⁴ อย่างไรก็ตาม กรณีที่ความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มีสูง เพราะสังคมและวัฒนธรรมขัดแย้งกัน การปรับรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันจะไม่เกิดขึ้น ปัญหาเรื่อง

ความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ เกิดจากการที่แต่ละฝ่ายพยายามรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน และไม่ยอมรับวัฒนธรรมของสังคมข้างเคียง หรือถ้าความขัดแย้งเกิดจากกรณีของการช่วงชิงอำนาจ ความสัมพันธ์จะอยู่ในลักษณะศัตรูหรือคู่ปรับ เกิดสงครามช่วงชิงพื้นที่หรือผู้คน ข้อมูลในประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นตัวอย่างของความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสังคม วัฒนธรรมภาษาพูดต่างกันอยู่เป็นประจำ ในกรณีที่มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมรุนแรง อาจเกิดเป็นขบวนการต่อต้าน เช่น ขบวนการแยกดินแดน หรือขบวนการก่อการร้าย¹⁵

3) รัฐบาลอิหร่านมักมีอคติ เลือกปฏิบัติ และไม่สร้างความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างชนกลุ่มใหญ่ของประเทศและชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด (รวมทั้งชนกลุ่มน้อยอื่นๆด้วย) จะเห็นได้จากข้อเรียกร้องบางอย่างของผู้แทนทางการเมืองชาวเคิร์ดมักถูกมองข้ามอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งพื้นที่ที่ชาวเคิร์ดส่วนใหญ่อยู่อาศัยก็แห้งแล้ง ทุรกันดาร และไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ผู้คนประสบภาวะว่างงานสูง ชาวเคิร์ดจึงมีฐานะยากจน นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าศูนย์กลางวัฒนธรรมของชาวเคิร์ดที่สร้างขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 ก็ถูกควบคุมดูแลอย่างเข้มงวดจากรัฐบาลอิหร่าน อันเนื่องมาจากรัฐบาลอิหร่านมองว่าชาวเคิร์ดไม่ใช่พวกเดียวกับตน ชาวเคิร์ดมีภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตเฉพาะที่แตกต่างจากชนกลุ่มเปอร์เซีย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ อีกทั้งรัฐบาลอิหร่านก็มักใช้วิธีการกดขี่ข่มเหง และทารุณโหดร้ายต่อชนกลุ่มเคิร์ด และชนกลุ่มน้อยต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1990 อาทิจะเห็นได้จาก¹⁶

-วันที่ 24 เมษายน ค.ศ.1990 ชาวเคิร์ดผู้รักชาติถูกลอบสังหารใกล้เมืองเจนีวา สันนิษฐานว่าเป็นฝีมือของกองกำลังฝ่ายรัฐบาล

-วันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ.1991 รัฐบาลอิหร่านได้สังหารนักการศาสนาชาวเคิร์ด ซึ่งเชื่อว่าเป็นสายลับให้กับอิรัก

- วันที่ 17 - 18 มกราคม ค.ศ. 1992 มีรายงานเหตุความรุนแรงว่าชาวเคิร์ดที่ชุมนุมประท้วงทางภาคตะวันตกของอิหร่าน ในเมืองโบวกัน (Bowkan) ได้รับบาดเจ็บ หรือไม่ก็เสียชีวิต 17 คน

- วันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1992 มีผู้เสียชีวิต 2 คน ซึ่งเชื่อว่าทำงานให้รัฐบาลอิหร่านได้สังหารกลุ่ม KDPI 8 คน ในกรุงบอนน์ ประเทศเยอรมัน รวมทั้งฝ่ายการเมืองของกลุ่ม KDPI ก็ลอบสังหาร เป็นต้น

นอกจากรัฐบาลอิหร่านจะเลือกปฏิบัติ และใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยต่างชาติพันธุ์แล้ว ชนกลุ่มน้อยต่างศาสนา หรือแม้แต่มุสลิมที่มีในกายชีอะห์ ก็ยังได้รับการปฏิบัติอย่างมีอคติไม่แพ้กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเคิร์ด ซึ่งต่างชาติพันธุ์ และแม้ว่าจะเป็นมุสลิมเช่นเดียวกัน แต่ก็คนละนิกาย กล่าวคือ ชนกลุ่มเคิร์ดส่วนใหญ่เป็นมุสลิมนิกายซุนนี

ซึ่งแตกต่างจากชนกลุ่มเปอร์เซียที่เป็นมุสลิมนิกายชีอะห์เกือบทั้งหมด ในเรื่องนี้ถือเป็นประเด็นสำคัญโดยเฉพาะภายหลังการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบรัฐอิสลามตามแนวทางชีอะฮ์ กล่าวคือ มุสลิมนิกายซุนนี เป็นชนกลุ่มน้อยทางศาสนาที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศอิหร่าน (ประมาณร้อยละ 20) โดยมักอยู่ในกลุ่มชาวเคิร์ด บาลูชีส และเติร์กเมน ทั้งนี้ภายหลังการปฏิวัติอิสลามในปี 1979 เมื่ออิหร่านเข้าสู่ระบอบรัฐอิสลามภายใต้การนำของมุสลิมนิกายชีอะฮ์ ยังผลให้กลุ่มมุสลิมนิกายซุนนีได้รับการปฏิบัติอย่างมีอคติ และไม่เป็นธรรมส่งผลให้เกิดความไม่พอใจตามมาในวงกว้างอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของชาวเคิร์ดที่ลี้ภัยในประเทศอังกฤษที่ว่า “...ชาวอิหร่านที่เป็นมุสลิมนิกายซุนนีต้องได้รับความทุกข์ยาก การดูถูก และคุกคามจากมุสลิมนิกายชีอะฮ์ พวกเขาได้ทำลายมัสยิดของเรา เพื่อที่จะสร้างและขยายมัสยิดของพวกเขา และยังทำให้พวกเราเสื่อมเสียเกียรติอย่างมาก มีการเข้าควบคุมสื่อ ทั้งยังกระตุ้นให้เกิดสงครามระหว่างสองนิกาย พวกเขา ยังจับกุม ฆราวาส และสังหารผู้นำสูงสุดทางศาสนา (Mufitis) ของเรา และมุสลิมนิกายซุนนีอีกหลายคน อีกทั้งยังบังคับให้เปลี่ยนไปเป็นมุสลิมนิกายชีอะฮ์ นอกจากนี้ยังห้ามไม่ให้มีการเรียนการสอนตามแนวทางซุนนีในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ของซุนนี รวมทั้งยังห้ามพิมพ์เผยแพร่หนังสือของพวกซุนนีอีกด้วย...”¹⁷ นอกจากนี้ในปี 1979 อยาตุลลอฮ์ โคไมนีได้ปฏิเสธที่จะพบกับอะห์เหม็ด มุฟติซาเดห์ (Ahmed Moftizadeh) ผู้แทนชาวเคิร์ด ซึ่งเป็นนักการศาสนาคนสำคัญของนิกายซุนนี อีกทั้งนักการศาสนานิกายซุนนิจำนวน 6 คนก็ได้ถูกทางการอิหร่านเชิญไปพบสภาพเหล่านี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลอิหร่าน พยายามลดบทบาทความสำคัญของมุสลิมนิกายซุนนี โดยเฉพาะที่เป็นชาวเคิร์ด ทำให้ไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่ดูแล และหลายครั้งถูกบังคับควบคุมจนนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในสังคม สร้างความไม่พอใจอย่างมากให้กับชนกลุ่มเคิร์ด จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

4) กลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดในประเทศอิหร่านมีเครือข่ายกลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดในประเทศตุรกี และอิรักเป็นพันธมิตรร่วม เช่น กลุ่ม Kurdistan Workers' Party (PKK) ก่อตั้งขึ้นในปี 1974 เป็นกลุ่มก่อความไม่สงบแนวทางมาร์กซิสต์-เลนิน สมาชิกประกอบด้วยชาวเคิร์ดในตุรกี เป้าหมายของกลุ่ม PKK คือ ต้องการสถาปนารัฐเคิร์ด นอกจากนี้ในบางช่วงเวลาชนกลุ่มเคิร์ด ก็ตกอยู่อยู่ในสภาพ ‘ดินแดนกันชน’ หรือถูกรัฐบาลประเทศอื่นที่มีพรมแดนติดต่อ อาทิ สหภาพโซเวียต อิรัก หรือแม้แต่ตุรกีอาศัยเป็นเครื่องมือในการบ่อนทำลายรัฐบาลอิหร่าน ซึ่งก็สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดในประเทศอิหร่านอยู่แล้ว ดังจะเห็นได้จากช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลอิหร่านพยายามเล่นงานชนกลุ่มเคิร์ดเพื่อไม่ให้สหภาพโซเวียต และอิรักอาศัยประโยชน์จากชนกลุ่มนี้ และยังอาจรวมถึงสหรัฐฯ ซึ่งเป็นไม้เบื่อไม้เมากับอิหร่านมาตั้งแต่หลังการปฏิวัติอิสลาม ยิ่งในปัจจุบันอิหร่านกำลังเผชิญหน้ากับสหรัฐฯ ในประเด็นโครงการพัฒนานิวเคลียร์ และการที่อิหร่านให้การสนับสนุนกลุ่มฮิซบอลเลาะห์ด้วยแล้ว สหรัฐฯ จึงอาจอาศัยประโยชน์จากชนกลุ่มเคิร์ดให้เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลอิหร่านอยู่เนื่อง ๆ

ก็เป็นได้ โดยสหรัฐฯ จะให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องเงิน และอาวุธเป็นการตอบแทน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนสร้างความหวาดระแวงและวิตกกังวลให้กับอิหร่านไม่น้อย เพราะเป็นเรื่องที่มีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศ (State Security) นอกจากนี้การที่สหภาพยุโรป ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน และองค์การระหว่างประเทศในด้านมนุษยธรรม อาทิ คณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ องค์การนิรโทษกรรมสากล หรือองค์การสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch) แสดงความห่วงใย และคอยสอดส่องดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชนของชนกลุ่มเคิร์ด และชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในประเทศอิหร่าน จึงทำให้การเคลื่อนไหวของชนกลุ่มเคิร์ดได้รับความเห็นใจและความช่วยเหลือในแง่ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิในการกำหนดใจตนเอง (Self - Determination) ดังนั้น การที่กลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดได้รับการสนับสนุนจากภายนอกประเทศ เพื่อเรียกร้องการปกครองตนเองของชาวเคิร์ด หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างชนกลุ่มเคิร์ดในประเทศอิหร่าน กับบางประเทศที่มีผลประโยชน์สอดคล้อง รวมทั้งกับองค์การระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งอาจเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้ชนกลุ่มเคิร์ด ยังคงเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเพื่อเรียกร้องการปกครองตนเอง อันเป็นปัญหาที่ทำให้รัฐบาลอิหร่านต้องประสบเรื่อยมา

อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุต่างๆ ข้างต้น แสดงถึงการกระทำและการตอบโต้ระหว่างรัฐบาลอิหร่านและชนกลุ่มเคิร์ด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าต่างฝ่ายต่างยึดมั่นถือมั่นในแนวทางของตนที่คิดว่าถูกต้อง ซึ่งเป็นจุดยืนคนละมุม แต่อยู่บนพื้นฐานของการใช้ความรุนแรงเหมือนกัน อีกทั้งรัฐบาลอิหร่านก็ปฏิบัติต่อชนกลุ่มเคิร์ดอย่างมีอคติ และกดขี่ข่มเหง ส่งผลให้เกิดช่องว่างและความไม่ยุติธรรมในสังคมตามมามากมาย ขณะที่กลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดเองก็ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกประเทศทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทำให้ปัญหาได้รับการยกระดับความสำคัญมากขึ้น อันอาจส่งผลให้เกิดการคลั่งคลาญ หรือไม่ก็ขับช้อน และบานปลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

¹ Lokman I. Meho, “The Kurds and Kurdistan : A General Background, ” **Human rights in the Middle East**, p. 4

² “Kurdish History Timeline, “ **infoplese : All the knowledge you need** (on-line), Available from <http://www.infoplease.com/spot/kurds3.html>

³ ภายหลังอาณัติกรออตโตมันล่มสลายเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลง ตุรกีกลายเป็นรัฐอิสระในปี 1923 ตามสนธิสัญญาโลซานน์ (Lausanne) ทำให้พื้นที่ของชนกลุ่มเคิร์ด คือ บริเวณเคอร์ดิสถานในส่วนของอาณัติกรออตโตมันถูกแบ่งไปอยู่ในประเทศตุรกี อิรัก และซีเรีย ตราบกระทั่งถึงปัจจุบัน

⁴ Lokman I. Meho, “The Kurds and Kurdistan : A General Background, ” **Human rights in the Middle East** (on-line), Available from <http://www.slis.indiana.edu/faculty/meho/meho-bibliography-2001.pdf>, p. 1

⁵ “Timeline of Kurdish uprisings,” **Wikipedia** (on-line), Available from http://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_Kurdish_uprising

⁶ Carl Dahlman, “ The Political Geography of Kurdistan,” **Eurasian Geography and Economics** 2002 ,43, No.4 , pp.271 – 299 (on-line), Available from <http://www.users.muohio.edu/dahlmac/Dahlman%202002%20Political%20Geography%20of%20Kurdistan.pdf> p.283.

⁷ Nazila Ghanea - Hercok, “ Ethnic and Religious Groups in The Islamic Republic of Iran, ” in **Sub-region Seminar Minority Rights : Cultural Diversity and Development in Central Asia (Bishkek, October 2004)** (on-line) Available from Sub-regional Seminar Minority Rights : Cultural Diversity and development in Central asia (Bishkek, October 2004) , p.5.

⁸ “Iranian Kurdistan,” **world’s greatest encyclopediamanacapedia** (on-line), Available from <http://www.answer.com>

⁹ “ Kurdish Democratic Party of Iran,” **Intelligence Resource Program** (on-line), Available from <http://www.fas.org/irp/world/para/kdpi.html>.

¹⁰ “ Chronology for Kurds in Iran,” **Center for International Development and Conflict Management** (2004), (on-line), Available from <http://www.cidcm.umd.edu/inscr/mar/chronology.asp?groupId=63007>, p.1.

¹¹ กลุ่ม Kurdistan Workers’ Party (PKK) ก่อตั้งในปี 1974 เป็นกลุ่มก่อความไม่สงบแนวทางมาร์กซิสต์ – เลนิน ในเบื้องต้นประกอบด้วยชาวตุรกีเชื้อสายเคิร์ด เป้าหมายของกลุ่ม PKK คือ ต้องการสถาปนารัฐเคิร์ดอิสระ ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของตุรกี เป็นบริเวณที่มีชาวเคิร์ดอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 กลุ่ม PKK ได้ใช้ปฏิบัติการโจมตีทั้งก่อความไม่สงบไปจนถึงการก่อการร้ายทั้งในชนบทและ

ในเมือง โดยเมื่อต้นปี 1999 เจ้าหน้าที่รัฐบาลของตุรกีได้จับกุมนายอับดุลลาห์ ออสคาแลน ประธานกลุ่ม PKK ในเคนยา และได้นำตัวเขามาลงโทษเพื่อให้เสียชีวิต แต่ในเดือนสิงหาคม 1999 ออสคาแลนออกมาประกาศ “สันติภาพที่เริ่มต้น” (peace initiative) เพื่อระงับไม่ให้สมาชิกกลุ่ม PKK ใช้ความรุนแรงต่อไป และเรียกร้องเปิดการเจรจาในประเด็นชาวเคิร์ดกับรัฐบาลอังกฤษของตุรกี ทั้งนี้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2000 ที่ประชุมกลุ่ม PKK สมาชิกส่วนใหญ่ได้ให้การสนับสนุนแนวคิดของออสคาแลน และเน้นย้ำให้กลุ่มใช้วิถีทางการเมืองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายใหม่ โดยเฉพาะเรื่องการปรับปรุงสิทธิต่างๆ ของชาวเคิร์ดในตุรกี ความเคลื่อนไหวของกลุ่ม ในเบื้องต้นมีเป้าหมายโจมตีกองกำลังด้านความมั่นคงของรัฐบาลตุรกีเป็นหลัก แต่ก็ได้ขยายการโจมตีไปยังเจ้าหน้าที่การทูตและสถานประกอบการเชิงพาณิชย์ของตุรกีในยุโรปในปี 1993 และโจมตีอีกครั้งช่วงฤดูใบไม้ผลิในปี 1995 นอกจากนี้ยังพยายามที่จะสร้างความเสียหายต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของตุรกี อีกด้วย โดยในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 กลุ่ม PKK ได้ลอบวางระเบิดสถานที่ท่องเที่ยวและโรงแรมหลายแห่งในตุรกี ทั้งยังลักพาตัวนักท่องเที่ยวต่างชาติอีกด้วย สำหรับจำนวนสมาชิกคาดว่ามีประมาณ 4,000 - 5,000 คน ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของอิรัก และมีอีกเป็นจำนวนเรือนพันในตุรกี และยุโรปที่สังหารและเห็นใจกลุ่ม PKK กลุ่ม PKK ปฏิบัติการโจมตีในตุรกี ยุโรป และตะวันออกกลาง นอกจากนี้กลุ่ม PKK ยังได้รับความช่วยเหลือด้านที่หลบภัยและความช่วยเหลือบางอย่างจากซีเรีย อิรัก และอิหร่าน โดยรัฐบาลกรุงดามัสกัสของซีเรียได้สนับสนุนข้อตกลงในการต่อต้านคุกคามชาวเคิร์ดของรัฐบาลตุรกี และรับประกันที่จะไม่ให้การหนุนหลังกลุ่ม PKK (Russell D. Howard and Reid L. Sawyer, **Terrorism and Counterterrorism understanding the New Security Environment (Reading & Interpretation)** printed by McGraw-Hill / Dushkin, 2004)

¹² Iran : Country Reports on Human Rights Practises – 1999 (on-line), Available from <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/1999/409.html>, release by the Bureau of Democracy, Human Rights, and Labour, U.S.Department of State, February 23,2000.

¹³ “Unrest in Iran’s Kurdish Region has left 17 dead ; Hundred have been wounded,” **Kurdmedia** (on-line), Available from <http://www.aramzarza.blogspot.com>

¹⁴ อมรา พงศาพิชญ์, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549) , หน้า 21 .

¹⁵ อ้างแล้ว, หน้าเดียวกัน

¹⁶ “Chronology for Kurd in Iran” , **Mar Data** (on-line), Available from <http://www.cidcm.umd.edu/inscr/mar/chronology>

¹⁷ Neil Hick, “The Human Rights of Kurds in the Islamic Republic of Iran” , available from <http://www.american.edu/cgp/pdf/hicks.pdf>

บทที่ 3

นโยบายของรัฐบาลอิหร่านในการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด

ลักษณะ และวิธีการ

นับจากการที่รัฐบาลอิหร่าน ได้ครอบครองพื้นที่ของชาวเคิร์ดในทางตะวันตกของประเทศ โดยเฉพาะในแถบเคอร์ดิสถาน มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก็ได้ปฏิบัติต่อชาวเคิร์ดและชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในลักษณะมุ่งเน้นการครอบงำในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะการทำให้เป็นเปอร์เซีย (Persianization) ในสมัยเรซา ชาห์ ทำให้เกิดการต่อต้านจากชนกลุ่มเคิร์ด ส่งผลให้ต้องมีนโยบายปราบปรามอย่างรุนแรง จนนำไปสู่การจัดตั้งเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวชาวเคิร์ดและกองกำลังเพื่อป้องกันตนเอง และต่อสู้ในข้อเรียกร้องต่างๆ โดยมีหลายกลุ่มและส่วนใหญ่เป็นสาขา / เครือข่ายความร่วมมือระหว่างกันทั้งในและนอกประเทศ และบางกลุ่มก็ถูกระบุว่าเป็น ‘กลุ่มก่อการร้าย’ (Terrorist Group) ดังเช่น กลุ่ม PKK อย่างไรก็ตาม ภายหลังการปฏิวัติอิสลาม รัฐบาลอิหร่านเปิดโอกาสให้ชาวเคิร์ดเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยให้ประชาชนชาวเคิร์ดเป็นผู้เลือกตั้งตัวแทนของตนเข้ามาทำหน้าที่ในสภาสถานิติบัญญัติแห่งชาติ (Majlis) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทุก ๆ 4 ปี จำนวน 290 คน ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและควบคุมฝ่ายบริหาร อีกทั้งในสมัยของประธานาธิบดีคอดามียังได้พยายามใช้แนวทางประนีประนอมมากขึ้น โดยได้เดินทางไปเยือนถิ่นที่อยู่ของชาวเคิร์ดในจังหวัดเคอร์ดิสถาน และเมืองบูกัน(Bukan) ในจังหวัดอาเซอร์ไบจานตะวันตก เพื่อหวังจะปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและชนกลุ่มเคิร์ดให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม วิธีการที่รัฐบาลอิหร่านนำมาใช้ภายใต้นโยบายการปราบปรามมักปรากฏในรูปของการใช้กองกำลังทางทหาร ไปจนถึงมีการใช้อาวุธหนักเข้าโจมตี ซึ่งมีทั้งการโจมตีอย่างเปิดเผย และการลอบสังหาร ขณะที่กลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดก็จะก่อความไม่สงบโดยกระทำการ (action) หรือตอบโต้ (reaction) ต่อรัฐบาลอิหร่านในหลายวิธี ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วก็อาจอยู่ในข่ายที่ถูกเรียกว่าเป็น ‘การก่อการร้าย’ ได้ อาทิเช่น การลอบสังหาร (Assassination) การซุ่มยิง (Sniping) การลักพาตัว (Kidnapping) การจับเป็นตัวประกัน (Siege – Hostage Situation) นอกจากรูปแบบหรือวิธีการทั่วไปดังกล่าวแล้ว ยังปรากฏวิธีการที่ขยายวงกว้าง เช่น การสังหารหมู่ (Massacres) การก่อวินาศกรรม (Subotage) หรือการทำลายโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งสาธารณูปการต่างๆ (Destruction of Structures and Resources) เป็นต้น²

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ภายหลังการปฏิวัติอิสลาม รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1979 และฉบับแก้ไข ค.ศ.1989 ได้ระบุข้อกฎหมายที่มีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชนกลุ่มเคิร์ดและชนกลุ่มน้อยต่างๆ อาทิ³

-มาตรา 19 ในบท 1 ว่าด้วยหลักการของความเป็นอิสระ (Independence Principle) “... ในสาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน เสรีภาพ อิสระภาพ ความหนึ่งเดียว บูรณภาพแห่งดินแดนแบ่งแยกออกจากกันมิได้ การธำรงรักษาไว้ในเรื่องดังกล่าวเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด บุคคลใด หรือผู้มีอำนาจใดไม่สามารถล่วงละเมิดได้ทั้งในทางการเมือง สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการทหาร ไม่มีอำนาจใดจะยกเลิกเสรีภาพทางกฎหมาย ไม่เพียงแต่กฎหมายที่ประกาศใช้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่มีวัตถุประสงค์ในการรักษาอิสรภาพและบูรณภาพแห่งดินแดนด้วย...”

-มาตรา 15 ในบท 2 ว่าด้วยภาษาที่เป็นทางการ (Official language) “...ภาษาที่เป็นทางการ และแบบตัวเขียนของอิหร่าน รวมทั้งภาษาที่นิยมพูดของประชาชน คือเปอร์เซีย เอกสารทางราชการ การโต้ตอบ หนังสือ คำร่ำต่างๆ จะต้องเป็นภาษานี้รวมทั้งแบบตัวเขียน อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาตามภูมิภาค หรือภาษาถิ่นในสิ่งตีพิมพ์ หรือสื่อต่างๆ รวมทั้งการสอนเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นในโรงเรียน อนุญาตให้ใช้เพิ่มเติมนอกเหนือจากภาษาเปอร์เซียได้...”

-มาตรา 19 ในบท 3 ว่าด้วยการไม่แบ่งแยก ไม่มีสิทธิพิเศษใดใด (No discrimination, No privileges) “...ประชาชนทุกคนของอิหร่าน ไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มหรือชาติพันธุ์ใด จะมีสิทธิ ความเป็นเจ้าของอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นสีผิว เผ่าพันธุ์ หรือภาษาใดก็ไม่ได้รับสิทธิพิเศษ ...”

มาตรา 20 ในบท 3 ว่าด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย (Equality Before Law) “...ประชากรทุกคนของประเทศ ทั้งหญิงและชาย มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายในสิทธิความเป็นมนุษย์ สิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในความตกลงว่าด้วยบรรทัดฐานอิสลาม ...”

มาตรา 22 ในบท 3 ว่าด้วยศักดิ์ศรีและสิทธิความเป็นมนุษย์ (Human Dignity and Rights) “...ศักดิ์ศรี ชีวิต ทรัพย์สิน สิทธิ ที่อยู่อาศัย และการครอบครองของบุคคลจะล่วงละเมิดไม่ได้ ยกเว้นเป็นไปตามการบังคับใช้ของกฎหมาย ...”

แม้ว่ารัฐธรรมนูญของอิหร่านดังมาตราดังกล่าวข้างต้น จะแสดงให้เห็นความเท่าเทียมกันระหว่างประชาชนไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มใด แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็มิได้เป็นเช่นนั้นเสียทั้งหมด จะเห็นได้จากข้อมูลที่ผ่านมาขององค์การระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนระบุว่ารัฐบาลอิหร่านมักเลือกปฏิบัติ ควบคุม และบีบบังคับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ หลายด้าน อันส่งผลให้เกิดการ

ต่อต้านจนรัฐบาลอิหร่านต้องใช้นโยบายปราบปรามอย่างเด็ดขาด (Repressive Policy) โดยเฉพาะต่อชนกลุ่มน้อยที่มีอุดมการณ์เชื้อชาตินิยมรุนแรง ซึ่งมีการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อจะยกระดับไปสู่การปกครองตนเองดังเช่นชาวเคิร์ด ทั้งนี้การที่รัฐบาลอิหร่านส่วนใหญ่มีนโยบายลักษณะดังกล่าวก็เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลอิหร่านมุ่งบริหารจัดการเรื่องชนกลุ่มน้อยในลักษณะเบ็ดเสร็จ รวดเร็ว และเฉียบขาด แต่กระนั้นก็ตาม รัฐบาลอิหร่านยังยินยอมให้ตัวแทนชนกลุ่มเคิร์ด และชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เข้ามามีสิทธิมีเสียงในรัฐสภาแห่งชาติในเรื่องอื่นๆ ได้ ยกเว้นเรื่องภาษาวัฒนธรรม และการปกครองตนเอง

วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย

โดยปกติแล้ว การกำหนดนโยบายของรัฐเป็นไปเพื่อรักษา และเพิ่มพูนไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interests) อันได้แก่⁴

1. การรักษาประเทศให้อยู่รอดเป็นเอกราช (selfpreservation)
2. การปกป้องคุ้มครองความมั่นคงของชาติ (national security)
3. การส่งเสริมความอยู่ดีกินดีของประชาชน (national well - being)
4. การรักษาและเพิ่มพูนเกียรติภูมิของชาติ (national prestige)
5. การรักษาและขยายอำนาจของชาติ (national power)
6. การปกป้องและเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติ (national ideology)
7. การส่งเสริมสันติภาพ/ความสงบเรียบร้อยภายในภูมิภาคและโลก (regional and world peace and order)

ดังนั้น เมื่อพิจารณานโยบายของรัฐบาลอิหร่านในการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดที่มุ่งเน้นการใช้กำลังเข้าปราบปราม จึงพบว่ามีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อรักษาบูรณภาพแห่งดินแดน ไม่ให้มีการแบ่งแยกออกไป ตามรัฐธรรมนูญในมาตรา 19 บท 1 ซึ่งทำกับเป็นไปเพื่อปกป้องประเทศให้อยู่รอดปลอดภัย (selfpreservation) และส่งเสริมคุ้มครองความมั่นคงของชาติ (national security) อันถือเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นความมั่นคงของรัฐ (State Security) มากกว่ามุ่งเน้นความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ดังจะเห็นได้ว่า รัฐบาลอิหร่านได้ใช้กำลังปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ด และกลุ่มต่อต้านอื่นๆ อย่างขนานใหญ่ โดยใช้ทหารถึง 200,000 นาย ในการเข้าโจมตี การโจมตีครั้งนี้มุ่งทำลายฐานที่มั่นของกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ดในประเทศอิรัก แต่กลับก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงในวงกว้าง ประมาการณ์ว่าระหว่างปี 1988 – 1992 หมู่บ้านชาวเคิร์ดในประเทศอิหร่านจำนวน 271 ถูกทำลาย ชาวเคิร์ดจำนวนมากบาดเจ็บและเสียชีวิต และอีกจำนวนไม่น้อยถูกขับไล่ออกไป ทำให้ประชากรชาวเคิร์ดถูกลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว

ปัจจัยที่มีอิทธิพล

นโยบายของรัฐบาลอิหร่านในการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยเน้นการใช้กำลังเข้าปราบปราม อาจวิเคราะห์ได้ว่าเป็นผลมาจากปัจจัยภายในประเทศด้านการเมือง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ ‘มโนทัศน์ (perception) ของผู้นำ’ ดังจะเห็นชัดเจนนับจากสมัยที่อิหร่านอยู่ภายใต้ระบอบกษัตริย์ ซึ่งมีฐานะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การจะทำการสิ่งใด หรือมีนโยบายใด ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์การรับรู้ของพระองค์เป็นหลัก ทั้งนี้อาจรวมถึงผู้ใกล้ชิด หรือคณะรัฐมนตรีที่คอยให้คำปรึกษาด้วย ดังเช่นในสมัยที่เรซา ซาห์ปกครองอิหร่าน พระองค์ถือเป็นนักชาตินิยมอย่างแท้จริง ทรงเห็นแก่ความเป็นอิสระของประเทศ มากกว่าอิสรภาพของประชาชน ต้องการให้ผู้คนในประเทศมีความภาคภูมิใจในผืนแผ่นดินอิหร่าน มากกว่าเสรีภาพส่วนตัว โดยในปี 1931 เรซา ซาห์ทรงห้ามองค์กรทั้งหมดที่มีความโน้มเอียงไปทางคอมมิวนิสต์ ซึ่งให้การสนับสนุนแนวคิดในการให้สิทธิในการแยกดินแดนแก่ชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะในแถบชายแดน^๕ ซึ่งหมายรวมถึงชนกลุ่มเคิร์ดด้วย นั่นเองด้วยเหตุนี้เรซา ซาห์ จึงมีนโยบายปราบปรามชนกลุ่มเคิร์ดอย่างรุนแรง เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อเอกภาพของแผ่นดินอิหร่าน

เมื่อมาถึงสมัยของมูฮัมหมัด เรซา ซาห์ ผู้เป็นพระราชโอรสของเรซา ซาห์ พระองค์ก็ทรงดำเนินนโยบายดังกล่าวตามแนวทางของพระราชบิดา ขณะเดียวกันพระองค์ยังนิยมแนวทางตะวันตก โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ พยายามรักษาเสถียรภาพความมั่นคงให้กับตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการหันมาพึ่งพิงสหรัฐฯ ทั้งนี้แม้ว่าพระองค์จะได้ปฏิรูปประเทศหรือที่เรียกว่าปฏิวัติขาวในค.ศ.1963 (เน้นการแบ่งสรรที่ดินให้กับประชาชน และให้สตรีมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง) ตามความต้องการของสหรัฐฯ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้นำประโยชน์มาสู่ประชาชนอย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นไปเพื่อเสริมสร้างอำนาจและความร่ำรวยให้กับพระองค์และพวกพ้อง ดังนั้น ผลที่ตามมา คือ อิหร่านต้องเผชิญกับปัญหาภายในประเทศทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างหนักหน่วง เกิดการทุจริตคอร์รัปชันจำนวนมาก การบริหารการเงินของประเทศที่ผิดพลาด การใช้จ่ายทางทหารที่มากเกินไป รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง จนนำไปสู่การต่อต้านจากนักการศาสนาและประชาชนทั่วประเทศ

กระทั่งภายหลังปฏิวัติอิสลามในค.ศ. 1979 อยาตุลลอฮ์ โคไมนีก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำสูงสุดของสาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน อิมามโคไมนีเป็นนักการศาสนา และเป็นผู้เคร่งครัดในแนวทางจารีตนิยม ต่อต้านตะวันตกอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะสหรัฐฯ อย่างไรก็ตามอิมามโคไมนีมีทัศนะที่ไม่ค่อยคลั่งคลั่งต่อมุสลิมนิกายซุนนี โดยเขาปฏิเสธที่จะพบกับอะห์เหม็ด มุฟติซาเดห์ (Ahmed Moftizadeh) ผู้แทนชาวเคิร์ด ซึ่งเป็นนักการศาสนาคนสำคัญของนิกายซุนนี อีกทั้งในบางเหตุการณ์ ก็สะท้อนให้เห็นว่าชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ รวมทั้งชาวเคิร์ดถูกมองข้ามความสำคัญดังจะเห็นได้จากการที่ชนกลุ่มเคิร์ด ถูกขัดขวางไม่ให้มีส่วนร่วมในการลง

ประชามติในการจัดตั้งอิหร่านเป็นสาธารณรัฐอิสลามในเดือนเมษายน ค.ศ.1979 เนื่องจากประวัติวิธีการลงประชามติ อย่างไรก็ตาม ผลของการลงประชามติเป็นไปในลักษณะที่ทำให้ความสำคัญต่อความเป็นชีอะฮ์ และไม่ต้องการให้มีการแบ่งแยกดินแดนเพื่อการปกครองตนเอง สร้างความไม่พอใจอย่างยิ่งให้กับชาวเคิร์ด

จนมาถึงสมัยของประธานาธิบดีมูฮัมหมัด คอตามิ (Mohammad Khatami) ผู้นำหัวก้าวหน้า ซึ่งมีแนวทางปฏิรูป คอตามิเป็นผู้ที่มีแนวคิดประนีประนอมทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ เป็นผู้เสนอแนวคิด ‘สนทนาท่ามกลางอารยธรรมต่างๆ’ (Dialogue among Civilizations) ส่งผลทำให้สมัยของเขาพยายามใช้แนวทางสันติมากขึ้นต่อปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด โดยเขาได้เดินทางไปเยือนถิ่นที่อยู่ของชาวเคิร์ดในทางภาคตะวันตก และตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ เพื่อหวังจะปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและชนกลุ่มเคิร์ดให้ดีขึ้น นอกจากนี้ประธานาธิบดีคอตามิยังได้กล่าวยกย่องความรุ่งเรืองในประวัติศาสตร์ และอารยธรรมของชาวเคิร์ด ทั้งนี้นโยบายการแก้ไขปัญหากลุ่มน้อยชาวเคิร์ดในสมัยที่คอตามิเป็นประธานาธิบดีมักปรากฏในรูปของ ‘การให้การยอมรับ การสร้างความใกล้ชิด การเปิดกว้าง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง’ จะเห็นได้จากในวาระแรกของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี คอตามิได้แต่งตั้งให้อับดุลลาห์ รามซานซาเดห์ (Abdollah Ramezanzadeh) ซึ่งเป็นชาวเคิร์ดเป็นผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเคอร์ดิสถาน และยังแต่งตั้งชาวเคิร์ดทั้งชุดนี้ และชีอะฮ์ เป็นที่ปรึกษาในคณะรัฐมนตรี นอกจากนี้เมื่อเขาเป็นประธานาธิบดีในวาระที่สอง คอตามิได้แต่งตั้งชาวเคิร์ด สองคนซึ่งเป็นมุสลิชีอะฮ์เป็นรัฐมนตรี อีกทั้งในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาอิหร่านครั้งที่ 6 ได้นำไปสู่ความคาดหวังในการเข้ารับเลือกตั้งของชาวเคิร์ดมากขึ้น โดยในรอบแรกชาวเคิร์ดจำนวน 18 คนได้รับเลือก ซึ่งหนึ่งในจำนวนนั้นกล่าวว่า เขาต้องการให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับชาวเคิร์ด ในมหาวิทยาลัยชานานดาจ และเรียกร้องให้รัฐบาลของคอตามิมีเจ้าหน้าที่ที่เป็นชาวเคิร์ดเพิ่มขึ้น และในที่สุด ผลของการเลือกตั้งรอบสุดท้ายก็ปรากฏออกมาว่า ชาวเคิร์ดจำนวน 40 คนได้เป็นสมาชิกรัฐสภาอิหร่าน ซึ่งเป็นผู้แทนของจังหวัดเคอร์ดิสถาน และเคอร์มานชาห์ นอกจากนี้ นักกิจกรรม หรือนักเคลื่อนไหวชาวเคิร์ดบางคนซึ่งไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง อาทิ โมฮัมหมัด ซาดิก คาบูวดวันด์ (Mohammad Sadiq Kaboudvand) ก็เริ่มมีอิสระในการต่อสู้และเรียกร้องสิทธิของชาวเคิร์ดในช่องทางของตน

จนมาถึงผู้นำปัจจุบันของอิหร่านประธานาธิบดี มะห์มูด อะห์มาดิเนญัด (Mahmud Ahmadinejad) ผู้เคร่งศาสนาแบบรากฐานนิยม (Religious Fundamentalist) และมีแนวคิดอนุรักษนิยมจัด ทั้งที่ได้เป็นนักการศาสนาเหมือนผู้นำประเทศคนอื่นๆ ดังนั้น จึงทำให้อิหร่านยังคงมีนโยบายแข็งกร้าวในประเด็นปัญหากลุ่มเคิร์ดต่อไป

ผลของการแก้ไข้ปัญหา

ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด ได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงภายในที่สำคัญของอิหร่านมาช้านาน เนื่องจากชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดได้เคลื่อนไหวทั้งอย่างสันติ และรุนแรงเพื่อเรียกร้องความเสมอภาค และยุติธรรม รวมทั้งขอการยอมรับอย่างเป็นทางการในเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากรัฐบาลอิหร่าน ไปจนกระทั่งเรียกร้องการปกครองตนเอง โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากการที่ต่างฝ่ายต่างยึดมั่นถือมั่นในแนวทางของตนที่คิดว่าถูกต้อง ซึ่งเป็นจุดยืนคนละมุม อีกทั้งรัฐบาลอิหร่านก็ปฏิบัติต่อชนกลุ่มเคิร์ด อย่างไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันในหลายเรื่อง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ขณะที่กลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดเองก็ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกประเทศ โดยรัฐบาลอิหร่านส่วนใหญ่พยายามแก้ไข้ปัญหาดังกล่าว ด้วยการใช้อำกำลังเข้าปราบปรามเป็นหลัก เมื่อเกิดการก่อความไม่สงบขึ้น หรือแม้แต่บางขณะที่รัฐบาลอิหร่านส่งกำลังทหารเข้ากวาดล้างกลุ่มกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ด โดยไม่มีสัญญาณบอกเหตุ ซึ่งถือเป็นการแก้ไข้ปัญหาระยะสั้นที่ก่อให้เกิดผลลบตามมาในระยะยาว นั่นคือ ยิ่งทำให้ปัญหาขมึงเกลียว และยากแก่การแก้ไข้มากขึ้นไป เพราะเมื่อรัฐบาลอิหร่านแก้ไข้ปัญหาด้วยการใช้นโยบายปราบปรามกลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ด พวกเขาก็จะตอบโต้กลับด้วยการใช้ความรุนแรงเช่นกัน แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลอิหร่านบางรัฐบาลก็พยายามใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไข้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยประธานาธิบดีคอตามิ ซึ่งส่งผลดีในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้การใช้แนวทางสันติวิธีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โปร่งใส จริงใจ และที่สำคัญจะต้องเกิดการร่วมแรงร่วมใจ และสร้างความไว้วางใจระหว่างสองฝ่าย ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลา เพราะเป็นปัญหาที่สะสมเรื้อรังมาเป็นเวลานาน และเป็นการแก้ไข้ปัญหาระยะยาวที่จะนำมาซึ่งผลอันเป็นที่พอใจได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

¹ Gus Martin, “Terror from Above : State Terrorism,” in **Understanding Terrorism : Challenges, Perspective, and Issues**, SAGE Publication : London, 2003, pp.83.

² Understanding Terrorism – Types of Terrorist Attack, online available from <http://www.Globalterrorism101.com/UTStateSponsorsofTerrorism.html>

³ Iran-Constitution, (on-line), Available from http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/ir0000_.html

⁴ Jack C . Plano and Poy Olton, **The International Relations Dictionary** (Santa Babara , calif : ABC-CLIO,1982) pp.8-10

⁵ จรัญ มะลูลีม, **บทนำแห่งตะวันออกกลาง**, (กรุงเทพ ฯ : บริษัทพิมพ์สวย, 2534),หน้า 63

บทที่ 4

สรุป

ภายใต้ความเป็นพหุสังคม (Pluralistic Society) ของประเทศอิหร่านชาติพันธุ์ที่หลากหลายในฐานะชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเคิร์ด ซึ่งอาศัยอยู่ในภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศ แถบจังหวัดอาเซอร์ไบจานตะวันตก (West Azerbaijan) จังหวัดเคอร์ดิสถาน (Kerdistan) จังหวัดไอลาม (Ilam) และจังหวัดเคอร์มันชาห์ (Kermanshah) ได้กลายเป็นประเด็นปัญหาที่ทำให้รัฐบาลอิหร่านวิตกกังวลและจับตามองอย่างใกล้ชิด โดยนับจากอดีตชนกลุ่มเคิร์ดมีประวัติศาสตร์ของตนเองมายาวนาน รักอิสระ มีอุดมการณ์ชาตินิยมแรงกล้า และมีการจัดตั้งกองกำลังของตนเอง ซึ่งมีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ (ชาวเคิร์ดในประเทศอิรัก ตุรกี และซีเรีย) ทั้งนี้ชาวเคิร์ดได้ต่อสู้เรียกร้องการปกครองตนเองอย่างสันติและรุนแรงตลอดมา พวกเขามีภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบฉบับของตนเอง ดังนั้นจึงไม่ต้องการให้สิ่งต่างๆ เหล่านี้เลือนหายหรือถูกผสมกลืนด้วยวัฒนธรรมเปอร์เซีย ซึ่งรัฐบาลอิหร่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยเรซา ชาห์ ได้พยายามทำให้อิหร่านเป็นเปอร์เซียทั้งหมด (Persianization) เพื่อความเป็นเอกภาพ ด้วยการหล่อหลอม ครอบงำ และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของวัฒนธรรมเปอร์เซียไปสู่คนในชาติทุกเผ่าพันธุ์ ควบคู่ไปกับการกวาดล้างปราบปรามอย่างรุนแรงและเด็ดขาด (repressive policy) ต่อพวกที่คิดแข็งข้อ ส่งผลให้เกิดความคับแค้นใจ และได้รับการต่อต้านจากชาวเคิร์ด (รวมทั้งชนกลุ่มน้อยอื่นๆ) อย่างมาก ต่อมาในสมัยมูฮัมหมัด เรซา ชาห์ก็ยังสานต่อแนวทางส่วนใหญ่ดังกล่าว ทำให้ชาวเคิร์ดและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ออกมาเคลื่อนไหวก่อความไม่สงบ จนเกิดการปะทะต่อสู้กันอยู่เนืองๆ มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ประกอบกับรัฐบาลอิหร่านมักเลือกปฏิบัติ หรือใช้สองมาตรฐาน (double standard policy) ไม่สร้างความเสมอภาค หรือเท่าเทียมกันระหว่างคนในชาติจริง มีนโยบายเลือกปฏิบัติระหว่างชนกลุ่มใหญ่ (เปอร์เซีย) และชนกลุ่มเคิร์ด (รวมทั้งชนกลุ่มน้อยอื่นๆ) ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างกันทั้งในทางสังคม และการเมือง โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจ พื้นที่ที่ชาวเคิร์ดส่วนใหญ่อาศัยอยู่มักไม่ได้รับการพัฒนาและถูกละเลย ทำให้ชาวเคิร์ดมีฐานะยากจน และประสบกับภาวะว่างงานสูง อีกทั้งรัฐบาลอิหร่านก็มักใช้ความโหดร้ายทารุณปฏิบัติต่อชนกลุ่มเคิร์ด ส่งผลให้ชาวเคิร์ดเกิดความรู้สึกถูกกดขี่ เอาเปรียบ และคับแค้นใจ โดยแสดงออกทั้งในรูปของการต่อต้านอย่างสันติ ไปจนกระทั่งก่อความไม่สงบ และใช้กำลังเข้าต่อสู้ ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดจึงกลายเป็นหนามยอกอกรัฐบาลอิหร่านอยู่ตลอดเวลา

ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด ถือเป็นสิ่งท้าทายจนถือเป็นภัยคุกคามที่สร้างความกังวลใจให้กับรัฐบาลอิหร่านมายาวนาน จะเห็นได้จาก การรวมตัวของ Kurdish Democratic Party of Iran (KDPI) ซึ่งก่อตั้งขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนเมื่อถูกกวาดล้างโดยรัฐบาลอิหร่าน ในระหว่างค.ศ. 1966-1967 ต่อมาในปี 1973 ได้มีการจัดตั้งเป็นองค์กรอีกครั้ง ภายใต้การนำของ ดร. अब อาร์ ราห์มาน (Abd ar - Rahma) ในฐานะเลขาธิการกลุ่ม (ปัจจุบันมีนายมุสตาฟา เฮจรี ดำรงตำแหน่งดังกล่าว) KDPI ถือเป็นกลุ่มกองกำลังต่อต้านชาวเคิร์ดที่ใหญ่ เข้มแข็ง และมีการบริหารจัดการองค์กรที่ดีที่สุดในบรรดากลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดทั้งหลาย เป็นกลุ่มที่พยายามเรียกร้องการปกครองตนเองในอิหร่านมาโดยตลอด โดยมีฐานปฏิบัติการในประเทศอิรักเพื่อต่อต้านระบอบอิสลามในประเทศอิหร่าน

จนภายหลังการปฏิวัติอิสลามในปี 1979 ภายใต้การนำของอยาตุล्लाห์ โคไมนี ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอิหร่านกับชนกลุ่มเคิร์ดที่ดูว่าน่าจะมีทิศทางดีขึ้น ก็กลับไม่เป็นเช่นนั้น แม้ว่าตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ชนกลุ่มน้อยทั้งหลายมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้เป็นไปตามความต้องการทั้งหมดของพวกเขา ชาวเคิร์ดพยายามเรียกร้องความเป็นอิสระอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงหลายครั้ง โดยเฉพาะภายหลังสงครามอิรัก-อิหร่าน สิ้นสุด รัฐบาลอิหร่านได้เข้ากวาดล้างกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ดอย่างขนานใหญ่ ทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก กระทั่งเข้าสู่ทศวรรษที่ 1990 การปะทะกันระหว่างรัฐบาลอิหร่านกับกองกำลังชาวเคิร์ดก็ยังมิจสิ้นสุด จนมาในปลายปี 2000 แม้ว่าประธานาธิบดีมูฮัมหมัดคอตามิ (Mohammad Khatami) ผู้ได้ชื่อว่ามีแนวคิดปฏิรูป ได้เดินทางไปเยือนถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวเคิร์ดในจังหวัดเคอร์ดิสถานและเมืองบูกัน (Bukan) ในจังหวัดอาเซอร์ไบจานตะวันตก โดยคาดหวังจะเป็นการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและชนกลุ่มเคิร์ดให้ดีขึ้น แต่ก็ไม่ได้ช่วยอะไรมาก เพราะจะเห็นได้ว่าสมาชิกกองกำลังชาวเคิร์ดได้ออกมากล่าวประณามการใช้กำลังอย่างต่อเนื่องของรัฐบาลต่อชุมชนชาวเคิร์ดในอิหร่าน และมาในปี 2001 สมาชิกรัฐสภาอิหร่าน ซึ่งเป็นตัวแทนจากจังหวัดเคอร์ดิสถานจำนวน 6 คน ได้ลาออก เนื่องจากข้อเรียกร้องของพวกเขาในเรื่องสิทธิชาวเคิร์ดและความยุติธรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้รับการปฏิเสธ รวมทั้งในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2005 นายชัวนา คาร์ดี้ (Shuana Kardi) นักเคลื่อนไหวชาวเคิร์ดได้ถูกสังหารในเมืองมาฮาบาด (Mahabad) จังหวัด เคอร์ดิสถาน รวมแล้วมีนักเคลื่อนไหวชาวเคิร์ดจำนวน 100 คนที่ถูกสังหาร และอีกจำนวนมากถูกรัฐบาลอิหร่านจับกุมตัว

อาจกล่าวได้ว่าปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดในประเทศอิหร่าน มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่ต่างฝ่ายต่างยึดมั่นถือมั่นในแนวทางของตนที่คิดว่าถูกต้อง ซึ่งเป็นจุดยืนคนละมุม แต่อยู่บนพื้นฐานของการใช้ความรุนแรงเหมือนกัน อีกทั้งรัฐบาลอิหร่านก็ปฏิบัติต่อชนกลุ่มเคิร์ดอย่างไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันหลายเรื่อง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ขณะที่กลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดเองก็ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกประเทศ โดยที่รัฐบาลอิหร่านก็มักเลือกที่จะใช้นโยบายการ

แก้ไขปัญหาด้วยความรุนแรงมากกว่าการประนีประนอม โดยเฉพาะในช่วงที่อิหร่านอยู่ภายใต้ระบอบกษัตริย์อย่างเรชา ซาห์ ผู้ซึ่งมีลักษณะความแข็งแกร่ง และความป็นชาตินิยมสูง หรือแม้แต่ในช่วงที่อิหร่านอยู่ภายใต้การนำของอยาตุลลาห์ โคไมนี ผู้มีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีความเด็ดขาด และเข้มงวดในทางศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้ ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ดจึงยิ่งขึงเกลียวมากขึ้น นั้นหมายความว่า การเผชิญหน้าระหว่างรัฐบาลอิหร่านและกองกำลังชาวเคิร์ดจะยังคงดำเนินต่อไป ตราบเท่าที่ทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายรัฐบาลอิหร่านยังคงอยู่บนพื้นฐานของการใช้ความรุนแรง มากกว่าการหันมาเจรจาผ่อนปรน และแสดงความโปร่งใส จริงใจ ซึ่งเป็นสันติวิธีที่สำคัญ และยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา

ภาคผนวก

เหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างรัฐบาลอิหร่านกับชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 - ศตวรรษที่ 21

ค.ศ. 1506 - 1510	-ชาวเคิร์ดกลุ่มยาซิดิส (Yazidis) ได้ก่อการจลาจลเพื่อต่อต้านราชวงศ์ศอฟาวิด
ค.ศ. 1609 - 1610	-เกิดการสู้รบระหว่างชาวเคิร์ดกับราชวงศ์ศอฟาวิดบริเวณป้อมปราการที่เรียกว่าดิมดิม (Dimdim) ในเมืองเบราโดส (Berados)
ค.ศ. 1775	-ชาวเคิร์ดกลุ่มบาจาлян (Bajalan) ได้ก่อกบฏเพื่อต่อต้านราชวงศ์แซนด์
ค.ศ. 1880 - 1881	-เชค อุเบย์ดูลลาห์ (Shaikh Ubeydullah) แห่งเนห์รี (Nehri) ได้ก่อกบฏเพื่อต่อต้านราชวงศ์กอญ์
ค.ศ. 1919	-ได้เกิดการก่อกบฏ ซึ่งนำโดยอิสมาอีล อัคฮา ซิมโก (Ismail Agha Simko) โดยกลุ่มต่อต้านได้ครอบครองพื้นที่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบอูร์เมีย (Urmia) แต่ในที่สุดก็ถูกเรซา ข่าน เมอร์ปาจ (Reza Khan Mirpanj) ผู้นำในการโค่นล้มราชวงศ์กอญ์ได้นำกองทัพอิหร่านปราบปรามจนพ่ายแพ้ไปในปี 1922
ค.ศ. 1941	-ฮามา ราซิด (Hama Rashid) ยึดอำนาจในเมืองซาร์ดาช (Sardasht) บานะห์ (Baneh) และมาริวัน (Mariwan) ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของประเทศ แต่ก็ถูกกองทัพของมูฮัมหมัด เรซา ชาห์เข้าโจมตีจนแตกพ่ายในปี 1944
ค.ศ. 1946	-ชนกลุ่มเคิร์ดในประเทศอิหร่านประสบความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐอิสระของตนเอง ภายใต้ชื่อสาธารณรัฐประชาชนเคอร์ดิสถาน ในปี 1946 มีกรุงมาฮาบัด (Mahabad) เป็นเมืองหลวง แต่ในที่สุดต้องถูกกองทัพรัฐบาลอิหร่านเข้าโจมตีจนล่มสลาย
ค.ศ. 1956	-กองทัพอิหร่านก็ได้ใช้กำลังโจมตีชนกลุ่มเคิร์ดเผ่าจาวานรูดี (Javanrudi) บริเวณหุบเขาทางตะวันตกของประเทศ
ค.ศ. 1966 - 1967	-รัฐบาลอิหร่านได้เข้ากวาดล้างโจมตี กลุ่ม Kurdish Democratic Party of Iran (KDPI)

ค.ศ. 1979 - 1983	-เกิดการปะทะกันระหว่างกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ด (ร่วมกับ KDPI และกลุ่มฝ่ายซ้าย Komala) กับกองทัพรัฐบาลอิหร่าน ทำให้หมู่บ้านและเมืองต่างๆ ของชาวเคิร์ดถูกทำลายเสียหายจำนวนมากเพื่อที่จะทำให้กองกำลังชนกลุ่มเคิร์ดยอมจำนน
ค.ศ. 1980	-กลุ่ม KDPI สถาปนาอำนาจการปกครองตนเองในพื้นที่ด้านตะวันตกของอิหร่าน ทำให้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างกองกำลัง KDPI กับกองกำลังผู้พิทักษ์การปฏิวัติ (Revolutionary Guards) แห่งรัฐบาลอิหร่าน ส่งผลให้ชาวเคิร์ดและทหารรัฐบาลอิหร่านเสียชีวิตจำนวนมาก
ค.ศ. 1989	-รัฐบาลอิหร่านได้ใช้กำลังปราบปรามกองกำลังชนกลุ่มเคิร์ดและกลุ่มต่อต้านอื่นๆ อย่างขนานใหญ่ โดยใช้ทหารถึง 200,000 นาย ในการเข้าโจมตี
กุมภาพันธ์ 1990	-ชาวเคิร์ดราว 1,000 คน ได้เดินขบวนประท้วงในเมืองต่างๆ ของประเทศอิหร่าน และมีมากกว่า 500 คนถูกจับกุม โดยมีสาเหตุมาจากการประหารชีวิตนักเคลื่อนไหวชาตินิยมชาวเคิร์ด 17 คน
เมษายน - สิงหาคม 1990	-กลุ่มกบฏชาวเคิร์ดอิหร่านได้โจมตีกองกำลังฝ่ายรัฐบาล ทำให้มีทหารเสียชีวิตมากกว่า 300 คน และมากกว่า 150 คน ถูกจับ
พฤศจิกายน 1990	-กองกำลังฝ่ายรัฐบาลอิหร่านได้จับกุมสมาชิกกลุ่มกองโจรชาวเคิร์ดในข้อหาสังหารเจ้าหน้าที่กองกำลังพิทักษ์ปฏิวัติเมื่อฤดูร้อนที่ผ่านมา
มกราคม 1991	-รัฐบาลอิหร่านได้ประหารชีวิตสมาชิกกลุ่ม KDPI 7 คนในข้อหาเป็นสายลับ ฆาตรกร และผู้ส่งอาวุธ
มีนาคม 1991	-กองกำลังฝ่ายรัฐบาลอิหร่านได้ข้ามพรมแดนอิรักเพื่อโจมตีกลุ่มกบฏอิหร่านและกองกำลังชาวเคิร์ด
มิถุนายน - กรกฎาคม 1991	-กลุ่มกองโจรชาวเคิร์ดเข้าโจมตีกองกำลังรัฐบาลอิหร่าน
สิงหาคม 1991	-กลุ่มกบฏชาวเคิร์ดอิหร่านได้สังหารนักสำรวจชาวอิหร่าน 5 คน บริเวณชายแดนติดกับตุรกี นอกจากนี้ กลุ่ม KDPI ได้วางเพลิงเผาในงานมหรหรรรมการแสดงเครื่องจักรอุตสาหกรรม และยังลักพาตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นตัวประกันในเมืองมาฮาบาน
ธันวาคม 1991	-รัฐบาลอิหร่านได้ประหารชีวิตนักการศาสนาชาวเคิร์ด เนื่องจากเชื่อว่าเป็นสายลับให้อิรัก

มกราคม 1992	-มีรายงานการจลาจลในหลายเมืองทางตะวันตกที่ชาวเคิร์ดอาศัยอยู่ โดยในเมืองโบคานมีผู้เสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บ 17 คน
มีนาคม 1992	-มีรายงานระบุว่าชาวเคิร์ดอิหร่านซึ่งข้ามพรมแดนมาจากอิรักได้เข้ามาโจมตีในประเทศอิหร่าน
กันยายน 1992	-มีผู้ป็น 2 คน ซึ่งทำงานให้รัฐบาลอิหร่านได้สังหารกลุ่ม KDPI 8 คน ในกรุงบอนน์ ประเทศเยอรมัน รวมทั้งฝ่ายการเมืองของกลุ่ม KDPI ที่ถูกลอบสังหาร
มีนาคม - ธันวาคม 1993	-กองกำลังรัฐบาลอิหร่านได้ระดมยิงกองกำลังต่อต้านชาวเคิร์ดอิหร่านในประเทศอิรักด้วยปืนใหญ่และเครื่องบิน
เมษายน – พฤษภาคม 1993	-กองกำลังรัฐบาลอิหร่านได้ข้ามพรมแดนไปยังประเทศอิรักเพื่อโจมตีกลุ่มกบฏชาวเคิร์ด ซึ่งในที่สุดพวกเขาก็ครอบครองเขตความมั่นคง (security zone) 100 ตารางกิโลเมตร
พฤษภาคม 1993	-อิหร่านได้กล่าวประณามอิรักว่าให้การฝึกฝนกลุ่มกบฏชาวเคิร์ดอิหร่าน
มิถุนายน 1993	-อิหร่าน ซีเรีย และอิรักได้ประชุมเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาชนกลุ่มเคิร์ดทางตอนเหนือของอิรัก ซึ่งทั้งสามประเทศถือเป็นภัยคุกคามความมั่นคงที่สำคัญของพวกเขา
กรกฎาคม - ตุลาคม 1993	-ชาวเคิร์ดอิรักประมาณ 5,000 คนได้หลบหนีเข้าอยู่ในประเทศอิหร่าน ซึ่งขณะนี้ชาวเคิร์ดอิรักอาศัยอยู่ในประเทศอิหร่านราว 55,000 คน
สิงหาคม 1993	-กองกำลังชาวเคิร์ดอิหร่านได้ข้ามพรมแดนอิรักเพื่อโจมตีกลุ่มกองกำลังชาวอิหร่าน
กันยายน - พฤศจิกายน 1993	-กลุ่มกบฏชาวเคิร์ดอิหร่านยังคงโจมตีกองกำลังพิทักษ์ปฏิวัติ (Iranian Government Revolution) และอาคารที่ทำการของรัฐบาลอิหร่านในพื้นที่ชาวเคิร์ดตามแนวพรมแดนอิรัก และตุรกี
พฤศจิกายน - ธันวาคม 1993	-องค์การสหประชาชาติ และองค์การนิรโทษกรรมสากลได้ประณามรัฐบาลอิหร่านที่ลอบสังหารนักการเมืองชาวเคิร์ดซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ด
พฤศจิกายน 1993	-อิหร่านได้ระเบิดรถยนต์ในพื้นที่เคอร์ดิสถานในประเทศอิรัก ทำให้มีสมาชิก KDPI เสียชีวิต 6 คน

ธันวาคม 1993	-อิหร่านและตุรกีตกลงร่วมมือกันในการต่อต้านกลุ่มกองกำลังชาวเคิร์ดของแต่ละประเทศ
มกราคม 1994	-สมาชิกคนสำคัญของกลุ่ม KDPI ถูกลอบสังหารโดยมือปืนที่สันนิษฐานว่าทำงานให้กับกองกำลังความมั่นคงของอิหร่าน
เมษายน 1994	-เกิดระเบิดบริเวณบ้านพักใกล้ที่ทำการของรัฐบาลอิหร่านในเมืองออซโนวียห์ ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งที่สำคัญของชาวเคิร์ด
สิงหาคม 1994	-พรรคประชาธิปไตยแห่งอิหร่านเคอร์ดิสถาน (The Democratic Party of Iranian Kurdistan) ออกมาอ้างว่าได้สังหารสมาชิกกองกำลังพิทักษ์ปฏิวัติ 15 คนในการปะทะกันทางตะวันตกของประเทศอิหร่าน
กันยายน 1994	-ผู้สื่อข่าว IRNA ของอิหร่านได้กล่าวว่ากลุ่มกบฏชาวเคิร์ดได้ปิดล้อมทางหลวงในภาคตะวันตกของประเทศ และได้เผาทำลายยานพาหนะของทหาร 2 คน ทำให้มีผู้บาดเจ็บ 1 คน
ตุลาคม 1994	-กลุ่ม KDPI กล่าวว่ารัฐบาลอิหร่านมีเป้าหมายต่อ 17 หมู่บ้านชาวเคิร์ดทางตะวันตกของประเทศและยังประกาศว่าหมู่บ้านชาวเคิร์ด 4 แห่งถูกทำลายโดยกองกำลังรัฐบาลอิหร่าน
พฤศจิกายน 1994	-อิหร่านได้ระเบิดกลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดในประเทศอิรัก
เมษายน 1995	-ชาวเคิร์ดอิหร่าน 6 คนเสียชีวิตจากการที่กองกำลังรัฐบาลอิหร่านโจมตีในพื้นที่เคอร์ดิสถานอิรัก
มิถุนายน 1995	-สมาชิกกลุ่มกองกำลังชาวเคิร์ด 2 คนถูกกองกำลังรัฐบาลอิหร่านสังหารในพื้นที่เคอร์ดิสถานอิรัก
สิงหาคม 1995	-พรรคประชาธิปไตยแห่งอิหร่านเคอร์ดิสถาน (The Democratic Party of Iranian Kurdistan) กล่าวว่าตัวแทนรัฐบาลอิหร่านได้สังหารผู้แทนของเขาในกรุงแบกแดด แต่รัฐบาลอิหร่านปฏิเสธและชี้แจงว่าการเสียชีวิตดังกล่าว เป็นผลมาจากการต่อสู้ในระหว่างการจลาจล
กันยายน - ตุลาคม 1995	-กลุ่มต่อต้านชาวเคิร์ดอิหร่านกล่าวประณามการทรมาน และการประหารชีวิตนักโทษการเมืองชาวเคิร์ด 10 คน ที่ให้การสนับสนุนกลุ่ม KDPI และอีก 345 คน ถูกจับกุม

ธันวาคม 1995	-พรรคประชาธิปไตยแห่งอิหร่านเคอร์ดิสถาน (The Democratic Party of Iranian Kurdistan) ได้สังหารสมาชิกกองกำลังความมั่นคงอิหร่านในการปะทะกันทางตะวันตกของประเทศอิหร่าน
เมษายน 1996	-เจ้าหน้าที่รัฐบาลอิหร่านขับรถพยาบาลพ่วงชนค่ายผู้พลัดถิ่นเคิร์ดอิหร่านทางตอนเหนือของอิรัก
มิถุนายน 1996	-กองกำลังรัฐบาลตุรกีในประเทศอิหร่านอ้างว่าได้สังหารสมาชิก KDPI ไป 7 คน
กรกฎาคม 1996	-เจ้าหน้าที่รัฐบาลอิหร่านได้ก่อระเบิดรถยนต์ใกล้กับบ้านเรือนผู้คนบริเวณค่ายผู้พลัดถิ่นทางตอนเหนือของประเทศอิรัก
กรกฎาคม 1996	-ราห์มาน รัคจาบี ฮัมวานด์ (Rahman Radjabi Hamvand) สมาชิกกลุ่ม KDPI ถูกประหารชีวิตด้วยข้อกล่าวหาที่เลื่อนลอย และในเดือนเดียวกัน กองกำลังอิหร่าน 3,000 คนบุกเข้าไปในพื้นที่ของชาวเคิร์ดทางตอนเหนือของอิรัก เพื่อค้นหากองกำลัง KDPI ทำให้มีสมาชิกกลุ่ม KDPI เสียชีวิต 20 คน และมีผู้พลัดถิ่นชาวเคิร์ดอิหร่านหลบหนีไปมากกว่า 2,000 คน ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐบาลอิหร่านเปิดเผยอย่างเป็นทางการว่าการโจมตีครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักในการป้องกันตนเอง
สิงหาคม 1996	-สมาชิกกลุ่ม KDPI ในอิรักประกาศหยุดการโจมตีข้ามพรมแดนจากอิรักมายังอิหร่าน และในเดือนเดียวกัน อับโอสซัน บันนิซาร์ด (Abohassan Banisadr) อดีตประธานาธิบดีของอิหร่านออกมากล่าวว่าในช่วง 15 ปีที่ผ่านมารัฐบาลอิหร่านได้สังหารผู้มีความคิดเห็นไม่ลงรอยกับรัฐบาลมากกว่า 60 คน ซึ่งในจำนวนนั้นมีแกนนำกลุ่ม KDPI ในประเทศเยอรมันรวมอยู่ด้วย 4 คน นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่ม KDPI ในอิรักยังอ้างว่ารัฐบาลอิหร่านกำลังวางแผนที่จะโจมตีทางตอนเหนือของอิรักและเรียกร้องให้ประชาคมโลกประณามการกระทำที่ก้าวร้าวของอิหร่าน
กันยายน 1996	-ในระหว่างการตรวจเยี่ยมกำลังทหารของรัฐบาล อยาตุล ลอสุโคไมนี ได้กล่าวถึงความเชื่อของเขาว่าชาวเคิร์ดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ เหมือนกลุ่มอื่นๆ ในอิหร่าน แต่จะไม่สามารถถูกแบ่งแยกไปจากประเทศอิหร่านได้

เมษายน 1997	-ศาลประเทศเยอรมันกล่าวถึงการมีส่วนพัวพันของรัฐบาลอิหร่านในการเสียชีวิตของชาวเคิร์ด 4 คนที่มีความคิดเห็นไม่ลงรอยกับรัฐบาลอิหร่านในประเทศเยอรมันเมื่อปี1992 โดยประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป ยกเว้นกรีซ ได้เรียกเอกอัครราชทูตอิหร่านประจำประเทศตนมายังศาลประเทศเยอรมันและขู่ว่าจะคว่ำบาตรทางการทูตต่ออิหร่าน และในเดือนเดียวกันชาวเคิร์ดอิหร่านได้กล่าวประณามเจ้าหน้าที่รัฐบาลอิหร่านว่าพยายามวางยาพิษสมาชิกกลุ่ม KDPI ภายหลังจากที่ชาวเคิร์ดอิหร่านจำนวน 85 คนถูกวางยาในอาหารด้วยสารพิษชนิดร้ายแรง
มิถุนายน 1997	นักเขียนชาวเคิร์ดอิหร่านถูกลงโทษจำคุกเป็นเวลา 2 ปีด้วยข้อกล่าวหาเผยแพร่ข้อความ “non-Islamic lies ?”
ธันวาคม 1998	คามาล คาห์รัซซี (Kamal Kharrazi) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศอิหร่านปฏิเสธเกี่ยวกับ “ปัญหาชนกลุ่มเคิร์ด” ในประเทศอิหร่าน
กุมภาพันธ์ 1999	มีการจับกุมอับดุลลาห์ ออสกาลาน ผู้นำชาวเคิร์ดตุรกี ซึ่งเป็นผู้นำในการก่อกบฏชาวเคิร์ดอิหร่าน โดยเฉพาะทางภาคตะวันตกของอิหร่าน และผ่านทางยุโรป
ค.ศ. 2004	กลุ่ม PJAK ได้ตอบโต้รัฐบาลอิหร่านที่ใช้กำลังสังหารกลุ่มผู้ประท้วงชาวเคิร์ดไปจำนวน 10 คน ในเขตเมอร์วัน (Merivan) ซึ่งเป็นดินแดนของชาวเคิร์ดในอิหร่าน
กรกฎาคม 2005	นักต่อสู้เคลื่อนไหวชาวเคิร์ด 3 คน ได้ถูกลอบยิงในเมืองมาฮาบัค โดยเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงของรัฐบาลอิหร่าน
สิงหาคม 2005	ชาวเคิร์ดในเคอร์ดิสถานได้ก่อความไม่สงบขึ้นมีรายงานผู้เสียชีวิต 17 คน และมากกว่า 200 คน ได้รับบาดเจ็บ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ถูกกลุ่ม PJAK จับเป็นตัวประกันในเขตจังหวัดอาเซอร์ไบจานตะวันตก

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

Ali Bannuazizi And Myron Weina. **The State , religion, and ethnic politics : Afgahnistan, Iran and Pakistan.**

Ali M. Ansari. **Modern Iran since 1921 : the Pahlavis and after.** London : Longman, c2003.

Ali Muhammad Naqavi. **Islam and nationalism.** Tehran : Islamic Propagation Organization, 1984.

Andrea De Guttry and Natalino Ronzitti edited. **The Iran-Iraq War (1980-1988) and the law of naval warfare.** Cambridge : Grotius Publications, 1993.

Barry Rubin. **The tragedy of the Middle East.** Cambridge : Cambridge University Press, 2002.

David B. Nissman. **The Soviet Union and Iranian Azerbaijan : the use of nationalism for political penetration.** Boulder : Westview Press, 1987.

Daniel S. Geller and J.David Singer. **Nations at war : A scientific study of international conflict.** London : Cambridge, 1998.

D.L. Sheth, Gurpreet Mahojar .**Minority Identities and the Nation-State.** Oxford University press, 2000.

Donald N. Wilber. **Iran : past and present ; from monarchy to Islamic republic.** New Jersey : Princeton University Press, 1981.

Educational Publishing Foundation ; Society for the Psychological Study of Ethnic Minority Issues. **Cultural diversity & ethnic minority psychology.** Washington ,DC : Educational Publishing Foundation

Eliz Sanasarian. **Religious minorities in Iran.** New York : Cambridge University press,2000.

EurasiaNet Culture - Iran's Azeri Question: What Does Iran's Largest Ethnic Minority

Want? www.eurasianet.org/departments/culture/articles/eav041503.shtml -

Gary Sick. **All fall down : America's tragic encounter with Iran.** New York : Penguin Books, c1986.

Grace E. Goodell. **The Elementary structures of political life : rural development in Pahlavi Iran.** New York : Oxford University Press, c1986.

- Graham E. Fuller. **The future of political Islam**. New York : Palgrave Macmillan, 2003.
- Grant Farr ; Harold R. Kerbo, series editor. **Modern Iran : a volume in the comparative societies series**. Boston : McGraw-Hill College, 1999.
- H. Amirsadeghi, R.W. Ferrier, Sir Denis Wright Ed. **Twentieth-century Iran**. London : Heinemann, 1977.
- Haleh Afshar edited. **Women and politics in the Third World**. London : Routledge, c1996.
- Haleh Esfandiari. **Reconstructed lives : Women and Iran's Islamic revolution**. Washington, D.C. : The Woodrow Wilson Center Press, 1997.
- Henry Munson, Jr. **Islam and revolution in the Middle East**. New Haven [Conn.] : Yale University Press, c1988.
- Hooker, Amin Saikal edited. **Islamic perspectives on the new millennium**. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2004.
- Ira M. Lapidus. **A history of Islamic societies**. Cambridge : Cambridge University Press, 2002.
- IranExpert:Iran's Azeri Question: What Does Iran's Largest Ethnic Minority Want?**  www.iranexpert.com/2003/iransazeri15april.htm –
- Iran News - Iranian dissident seeks ethnic Azeri entity on Iran** iranmania.com/News/ArticleView?NewsCode=16668&NewsKind=Current+Affairs - 31k –
- IranExpert:Iranian dissident seeks ethnic Azeri entity on Iran soil**  www.iranexpert.com/2003/ethnicazeri4july.htm -
- Islamic republic of Iran : statistical appendix**. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2006.
- Islamic revolution of Iran**. Tehran, Iran : Islamic Propagation Organization, 1991.
- James Bernauer and Jeremy Carrette edited. **Michel Foucault and theology : the politics of religious experience**. Alderhot : Ashgate, c2004.
- James Ciment. **The Kurds : states and minority in Turkey, Iraq, and Iran**. New York : Fact on File, 1996.
- Jane Mary Howard. **Inside Iran : women's lives**. Washington, D.C. : Mage Pubs., c2002
- Jane W. Jacqz. **Iran : past, present and future**. New York : Aspen Institute, 1976.
- John Foran. **A century of revolution : Social movements in Iran**. Minneapolis : University of minnesota Press, 1994.

- John W. Limbert. **Iran, at war with history**. Boulder, Colo. : Westview Press, 1987.
- Joseph A. Kechichian edited. **Iran, Iraq, and the Arab Gulf States**. New York : Palgrave, 2001
- Kai Hafez ; with a foreword by Mohammed Arkoun and Udo Steinbach ; translated from the German by Mary Ann Kenny edited. **The Islamic world and the West : an introduction to political cultures and international relations**. Leiden : Brill, 2000
- Kenneth R. Timmerman. **Countdown to crisis : the coming nuclear showdown with Iran**. New York : Crown Forum, c2005.
- Manochehr Dorraj. **From Zarathustra to Khomeini : populism and dissent in Iran**. Boulder : Lynne Rienner Pub., 1990.
- Mark Almond. **Uprising! : political upheavals that have shaped the world**. London : Mitchell Beazley, 2002.
- Mark Kesselman, Joel Krieger, William A. Joseph edited. **Comparative politics at the crossroads**. Lexington, Mass. : D.C Heath and Company, 1996.
- Mehran Kamrava. **Revolution in Iran : the roots of turmoil**. London : Routledge, 1990.
- Miron Rezun edited. **Iran at the crossroads : global relations in a turbulent decade**. Boulder : Westview Press, 1990.
- Mohammed Amjad. **Iran : from royal dictatorship to theocracy**. New York : Greenwood Press, 1989.
- Mohsen M. Milani. **The making of Iran's Islamic revolution : from monarchy to Islamic republic**. Boulder : Westview Press, 1988
- Olivier Roy. **The failure of political Islam**. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, c1994.
- [Recent Expressions of Minority Concerns in the Parliament of Iran](http://www.payvand.com/news/01/jan/1061.html)  www.payvand.com/news/01/jan/1061.html
- Roger Owen. **State, power and politics in the making of the modern Middle East**. London : Routledge, c2004.
- Sami Zubaida. **Islam, the people and the state : essays on political ideas and movements in the Middle East**. London : I.B. Tauris, c1993.
- Sandra Mackey ; W. Scott Harrop, research assistant. **The Iranians : Persia, Islam and the soul of a nation**. New York : Dutton Book, c1996.
- Shireen T. Hunter. **Iran and the world : continuity in a revolutionary decade**. Bloomington : Indiana University Press, 1990.

Stephen Kinzer. **All the Shah's men : an American coup and the roots of Middle East terror.**

Hoboken, NJ : Wiley, c2003.

Ted Gerard Jelen, Clyde Wilcox edited. **Religion and politics in comparative perspective : the one, the few, and the many.** Cambridge, U.K. ; New York : Cambridge University Press, 2002.

Theodore Draper. **A very thin line : the Iran-Contra Affairs.** New York : Hill and Wang, c1991.

Thomas T. Allsen. **Culture and conquest in Mongol Eurasia.** Cambridge : Cambridge University Press, 2004.

Trevor Mostyn. **Major political events in Iran, Iraq and the Arabian Peninsula, 1945-1990.** New York : Facts on File, c1991.

“The National and Its Minorities : Ethnicity Unity and state Policy in Iran” in **The Journal comparative studies of South Asia aFrica and the Middle East.**
The Journal of Conflict Resolution (winter 2005)

[UNRESTS CONTINUE IN IRAN'S MINORITY-DOMINATED PROVINCES \(Iran Press](#)

[Service\)](#)  [.iran-press-service.com/ips/.../august-2005/iran-unrests-6805.shtml](http://iran-press-service.com/ips/.../august-2005/iran-unrests-6805.shtml) -

[Ethnicity And Regional Interests Play Out In Iran Vote :: www.rojname.com](#) 

www.rojname.com/index.kurd?nuce=63722 –

ภาษาไทย

10 ปี แห่งการปฏิวัติสาธารณรัฐอิสลาม. Bangkok : Siam Rath, 1989.

14 ปี แห่งการปฏิวัติ สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน [จุดสาร].

ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ แปล. การปฏิวัติของอิหร่าน ท่านอิมามโคมัยนีและนิกายชีอะฮ. กรุงเทพฯ : ฟีน
นี่พับลิชชิ่ง, 2531.

ไทรรัตน์ สุนทรประภัสสร. สงครามและการปฏิวัติอิหร่าน. กรุงเทพฯ : อศิรา, 2528.

ทาที ฟาร์วาร์. อิหร่าน บนเส้นทางปฏิวัติ. กรุงเทพฯ : กลุ่มเศรษฐกิจศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2523.

นันทนา กปิลกาญจน์. ประวัติศาสตร์ตะวันออกกลางในโลกปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
2541.

ฝ่ายวิชาการ กองทุนการศึกษาชาวใต้ รวบรวม. อะไรเป็นอะไรในอิหร่าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และ
ทำปกเจริญผล, 2523.

มิตรภาพไทย-อิหร่าน : ความสัมพันธ์อันดีที่ใกล้ชิดกว่า 400 ปี. [ม.ป.ท.] : สถานเอกอัครราชทูต
ไทย ณ กรุงเตหะราน, 2548.

ไรราน อรุณรังษี แปล. การปฏิวัติอิสลาม : วิถีทางอนาคตแห่งประชาชาติ = **Islamic revolution
future path of the nations**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐ
อิสลามแห่งอิหร่านประจำกรุงเทพฯ, 2529.

ไรราน อรุณรังษี แปล. รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรม
สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน ประจำกรุงเทพฯ [252-].

ไรราน อรุณรังษี. อิหร่าน : อุ้งแห่งอารยธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรมสถานเอกอัครราชทูต
สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน ประจำกรุงเทพฯ, 2544.

สารานุกรมอิหร่าน. [ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 25--].

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. คนกับอัตลักษณ์ (2) : เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทาง
มานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่องชาติและชาติพันธุ์ วันที่ 26-28 มีนาคม 2546 จัดโดย (องค์การ
มหาชน). กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.

อิหร่าน . เอกสาร (ไม่ตีพิมพ์) . กองตะวันออกกลาง . กระทรวงการต่างประเทศ

อิหร่าน . เอกสาร (ไม่ตีพิมพ์) . กรมส่งเสริมการส่งออก . กระทรวงพาณิชย์

อิมรอน มะลูลีม. วิเคราะห์การเมือง, สังคม, เศรษฐกิจของอิหร่าน : ก่อนและหลังการปฏิวัติ.
กรุงเทพฯ : ทางนำ.

อิราจ นอแมน ; แปลโดย สมทรง สไมท์. **นวัตกรรมทางการศึกษาของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ :
โครงการนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย, 2521.
เอื้อ บุญปะเทศ หงสกุล. **ฉลาดในอิหร่าน**. กรุงเทพฯ : สมเจตน์การพิมพ์, 2522.